

Očuvanost baranjskog (pod)dijalekta u govoru djece baranjskih osnovnih škola

Bašnec, Magdalena

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:096702>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-17**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Jednopedmetni studij Hrvatskoga jezika i književnosti

Magdalena Bašnec

**Očuvanost baranjskog (pod)dijalekta u govoru djece baranjskih
osnovnih škola**

Diplomski rad

Mentorica: doc. dr. sc. Silvija Ćurak

Osijek, 2021.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za hrvatski jezik i književnost

Jednopedmetni studij Hrvatskoga jezika i književnosti

Magdalena Bašnec

**Očuvanost baranjskog (pod)dijalekta u govoru djece baranjskih
osnovnih škola**

Diplomski rad

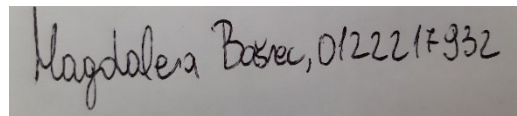
Područje humanističkih znanosti, polje: filologija, grana: kroatistika

Mentorica: doc. dr. sc. Silvija Ćurak

Osijek, 2021.

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravila te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni. Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasna da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 25. 8. 2021.

A rectangular box containing a handwritten signature in black ink. The signature reads "Magdalena Borec, 0122217932".

ime i prezime studenta, JMBAG

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	6
2. O ŠTOKAVSKOM NARJEČJU	7
2.1. O SLAVONSKOM DIJALEKTU	12
2.2. O BARANJSKOM (POD)DIJALEKTU SLAVONSKOG DIJALEKTA.....	14
3. O BARANJI	16
4. ANALIZA GOVORA UČENIKA BARANJSKIH OSNOVNIH ŠKOLA	17
4.1. FONOLOGIJA	17
4.1.2. Odraz jata.....	18
4.1.3. Štakavizam/šćakavizam	19
4.1.4. Vokali.....	20
4.1.5. Konsonanti	23
4.1.6. Glasovne promjene	27
4.2. MORFOLOGIJA.....	29
4.2.1. Imenice.....	29
4.2.2. Zamjenice.....	31
4.2.3. Glagoli	32
4.3. SINTAKSA	35
4.3.1. Red riječi.....	35
4.3.2. Sročnost	35
4.4. LEKSIK.....	36
5. ZAKLJUČAK.....	45
6. LITERATURA.....	46
7. PRILOZI:.....	47

SAŽETAK

U ovom diplomskom radu pokušala se ispitati očuvanost baranjskog (pod)dijalekta u govoru učenika baranjskih osnovnih škola. Istraživanje je započelo opisom samog štokavskog narječja, s obzirom na to da je slavonski dijalekt, pa tako i baranjski (pod)dijalekt, dio štokavskog narječja. Nakon opisa štokavskog narječja, opisan je i slavonski dijalekt i njegovi poddijalekti, a uz to je i prikazano njegovo rasprostiranje. Zatim slijedi teorijski dio o baranjskom (pod)dijalektu, njegova glavna obilježja, rasprostiranje i podjela. Potom slijedi analiza govora učenika baranjskih osnovnih škola. Istraživanje je provedeno online anketom. U analizi govora učenika opisana su obilježja baranjskog (pod)dijalekta na fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj i leksičkoj razini. Za svako navedeno obilježje koje pripada baranjskom (pod)dijalektu, slavonskom dijalektu ili standardnom jeziku navedeni su najčešći odgovori koje su učenici davali rješavajući anketu. Primarna literatura u pisanju ovoga rada bio je rad Stjepana Sekereša *Govor Hrvata u južnoj Baranji*, objavljen 1977. godine, u kojem je Sekereš detaljno opisao obilježja baranjskog (pod)dijalekta. Osim rada Stjepana Sekereša, bitno je spomenuti kako su korišteni i drugi bitni radovi hrvatskih jezikoslovaca kao što su npr. *Slavonski dijalekt* – članak Ljiljane Kolenić, zatim knjiga Josipa Lisca *Hrvatska dijalektologija 1*, članak *Jezične osobitosti baranjskih govora* autorice Loretane Despot itd.

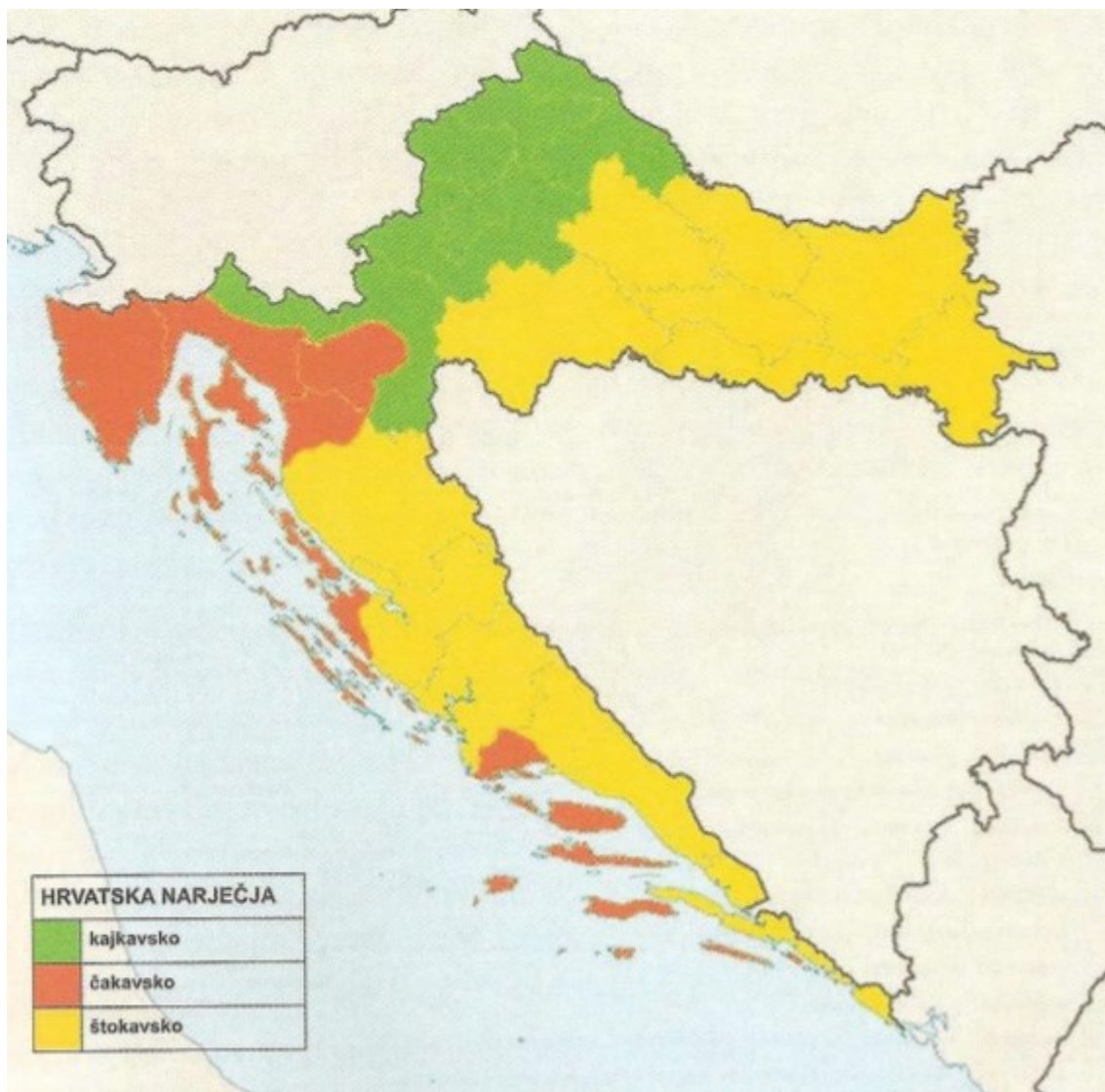
Ključne riječi: slavonski dijalekt, baranjski (pod)dijalekt, očuvanost, govor djece.

1. UVOD

U ovom diplomskom radu pokušat će se prikazati i utvrditi očuvanost baranjskog (pod)dijalekta u govoru učenika baranjskih osnovnih škola. U istraživanje će biti uključeno nekoliko baranjskih osnovnih škola iz različitih baranjskih sela. U početnim dijelovima ovog diplomskog rada opisan će se štokavsko narječje, njegovo rasprostiranje, glavna obilježja te će biti navedeni njegovi dijalekti. Zatim će se posebno opisati slavonski dijalekt koji je jedan od dijalekata štokavskog narječja. Opisat će se glavna obilježja slavonskog dijalekta, rasprostiranje te će se nabrojati poddijalekti slavonskog dijalekta. Važno je opisati slavonski dijalekt jer je upravo baranjski (pod)dijalekt jedan od njegovih dijalekata, a ujedno je i tema ovoga rada. Nakon teorijskoga dijela, slijedi istraživanje, odnosno analiza govora učenika baranjskih osnovnih škola iz različitih baranjskih sela. Istraživanje je provedeno online anketom koja se sastoji od različitih pitanja kojima je cilj utvrditi kako učenici izgovaraju pojedine riječi ili rečenice u odnosu na standardni jezik te koliko u svome govoru čuvaju obilježja baranjskog (pod)dijalekta. Govor učenika bit će analiziran prema poglavljima o fonologiji, leksiku, morfologiji i sintaksi. U poglavlju fonologija bit će opisani i oprimjereni odraz jata, konsonantizam i vokalizam. Osim navedenih obilježja, opisani će biti i naglasni sustav i glasovne promjene, ali zbog načina istraživanja njihova očuvanost nije istražena. Obilježja baranjskog (pod)dijalekta bit će opisana prema poglavljima fonologija, morfologija, sintaksa i leksik, a u istim će se poglavljima prikazati očuvanost tih obilježja u govoru učenika osnovnoškolske dobi u Baranji. U poglavlju o morfologiji bit će prikazane vrste riječi u baranjskom(pod)dijalektu, a istražiti ćemo očuvanost onih riječi koje nisu jednake onima u standardnom jeziku. U poglavlju sintaksa bit će analizirane rečenice koje su najviše korištene u govoru učenika, dok će poglavlje leksik obuhvatiti rječnik tuđica, posuđenica i nepoznatih riječi koje su učenici najčešće odabirali u anketi.

2. O ŠTOKAVSKOM NARJEČJU

Hrvatski se jezik sastoji od tri narječja¹: štokavskog, čakavskog i kajkavskog. Ta tri narječja razlikujemo prvenstveno prema upitno-odnosnoj zamjenici *što*, koja u štokavskom narječju glasi *što* ili *šta*, u kajkavskom narječju glasi *kaj*, a u čakavskom *ča*.

Slika 1: Karta rasprostiranja hrvatskih narječja u Republici Hrvatskoj²

Kada govorimo o rasprostiranju štokavskog narječja, prema Josipu Lisicu, ono se rasprostire u nešto manje od polovine naselja u Hrvatskoj, ali i u cijeloj Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini te Srbiji. Štokavskim se narječjem, navodi Lisac, ne govori samo u slavenskim zemljama,

¹ Narječje je tip govornog jezika koji se ostvaruje na većem zemljopisnom području u okviru hrvatske etničke zajednice, a sastoji se od dijalekata kao jedinica nižega ranga. Narječje je apstraktni idiom jer se od jezičnih obilježja više dijalekata izdvajaju samo one osobine koje su tipične za to narječje, a apstrahiraju se one koje su specifične samo za određeni dijalekt. (Berbić Kolar, Kolenić, 2014: 41)

² Kartu izradio dr. sc. Vjekoslav Galzina. Karta preuzeta: Berbić Kolar, Kolenić: 2014:11.

možemo ga čuti i u talijanskoj pokrajini Molise, u Vlahiji u Gradišću (Austrija), pa čak i u nekoliko naselja u Mađarskoj (Lisac, 2003: 15).

Lisac u svome radu navodi obilježja štokavskog narječja (Lisac, 2003: 17), a neka obilježja koja se izdvajaju jesu:

- a) *što* ili *šta* kao zamjenička riječ
- b) promjena *-l* na kraju riječi ili sloga u *-o* ili u *-a*, s iznimkom u radnom pridjevu na slavonskom jugozapadu
- d) umetak *-ov/-ev-* u množini većine jednosložnih imenica muškog roda
- e) izjednačavanje dativa, lokativa i instrumentala množine imenica
- f) čuvanje aorista
- g) brojni turcizmi, germanizmi i dr.

Narječja hrvatskog jezika dijele se na dijalekte³, a dijalekti na poddijalekte odnosno skupine govora i mjesnih govora. Berbić Kolar i Kolenić navode kako dijalekti mogu biti nazvani ili po svom geografskom smještaju ili prema nekim jezičnim osobinama koje su sastavni dio tog dijalekta. (Berbić Kolar, Kolenić, 2014: 7) Štokavsko narječje čini ukupno sedam dijalekata, a Lisac navodi kako ih razlikuje prema tri temeljna kriterija klasifikacije samog štokavskog narječja, to su:

1. stupanj razvoja akcentuacije,
2. odraz jata,
3. štakavizam ili šćakavizam. (Lisac, 2003: 29).

S tom se klasifikacijom slažu i mnogi drugi jezikoslovci i dijalektolozi (npr. Lj. Kolenić, L. Farkaš. M. Moguš, J. Hamm, S. Sekereš).

Stupanj razvoja akcentuacije temeljni je i najvažniji kriterij, navodi Lisac. Naime, prema stupnju razvoja akcentuacije možemo odvojiti tri novoštokavska dijalekta od ostalih, tj. od nenovoštokavskih. Akcentuacija nenovoštokavskih dijalekata podrazumijeva pet naglasaka

³ Dijalekt je tip govornoga jezika koji se ostvaruje na određenom zemljopisnom području i podsustav je narječja. Dijalekt se sastoji od skupina govora. Dijalekt je kao i narječje apstraktni idiom jer se iz jezičnih obilježja više skupina govora izdvajaju samo one osobine koje su tipične za taj dijalekt, a apstrahiraju se one koje su specifične samo za određenu skupinu govora. (Berbić Kolar, Kolenić, 2014: 42).

unutar naglasnog sustava: tri stara naglasna kratkosilazni, dugosilazni i akut te dva nova, a to su kratkouzlazni i dugouzlazni, dok akcentuacija novoštokavskih dijalekata podrazumijeva četiri naglasna (kratkosilazni, dugosilazni, kratkouzlazni i dugouzlazni), koja ujedno pripadaju naglasnom sustavu standardnog hrvatskog jezika.

Lisac prema akcentuacijskom kriteriju u novoštokavske dijalekte ubraja istočnohercegovačko-krajiški dijalekt, šumadijsko-vojvođanski i zapadni dijalekt, dok s druge strane istočnobosanski, zetsko-južnosandžački, kosovsko-resavski i slavonski dijalekt pripadaju nenovoštokavskim dijalektima. (Lisac, 2003: 29).

Drugi kriterij podrazumijeva odraz jata. U štokavskom narječju razlikujemo govore sa sljedećim odrazima jata: ikavski, ekavskim, (i)jekavskim, ali i govore s različitim odrazima jata. Lisac u dijalekte koji imaju (i)jekavski odraz jata ubraja istočnohercegovačko-krajiški, istočnobosanski i zetsko-južnosandžački. Nadalje, govori kako štokavsko narječje osim dva dijalekta s ekavskim odrazom jata (šumadijsko-vojvođanski i kosovsko-resavski), ima i jedan dijalekt s ikavskim odrazom jata, a to je zapadni dijalekt. Kod slavonskog je dijalekta zanimljivo što njeguje različite odraze jata o čemu će kasnije biti više govora. (Lisac, 2003: 29)

Treći je kriterij suglasnički kriterij koji se odnosi na realizaciju starih praslavenskih skupina **skj* i **stj*, koje su se u štokavskom narječju razvile u *št* i *šč*, odnosno u štakavizam i šćakavizam. Štakavizam je karakterističan za četiri dijalekta štokavskog narječja, a to su istočnohercegovačko-krajiški, šumadijsko-vojvođanski, kosovsko-resavski i zetskojužnosandžački, dok su dva dijalekta šćakavska, slavonski i istočnobosanski. Za govore zapadnog dijalekta Lisac govori kako su dijelom štakavski, a dijelelom šćakavski. (Lisac, 2003: 29).

Iz prethodno navedenih kriterija potvrđeno je sedam dijalekata štokavskog narječja: istočnohercegovačko-krajiški ili (i)jekavsko novoštokavski dijalekt, istočnobosanski ili nenovoštokavski (i)jekavski šćakavski dijalekt, zetsko-južnosandžački ili nenovoštokavski (i)jekavski dijalekt, šumadijsko-vojvođanski ili novoštokavski ekavski dijalekt, kosovskoresavski ili nenovoštokavski ekavski dijalekt, zapadni ili novoštokavski ikavski dijalekt i slavonski ili nenovoštokavski arhaični šćakavski dijalekt. (Lisac, 2003: 29).

Slika 3: Hrvatska narječja i dijalekti⁶

⁶ Berbić Kolar, Emina, Ljiljana, Kolenić. 2014. Sičanske riči, Učiteljski fakultet, Osijek, str. 12.

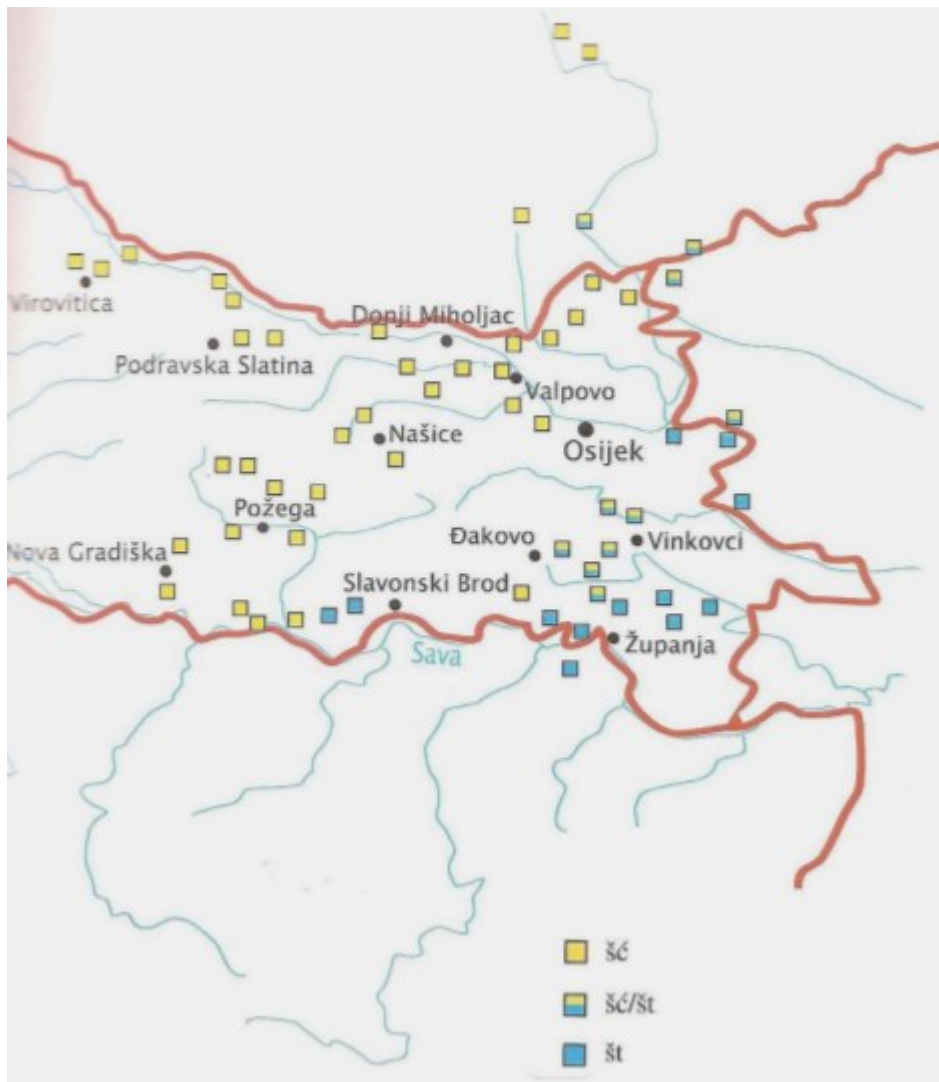
2.1. O SLAVONSKOM DIJALEKTU

Slavonski dijalekt jedan je od dijalekata štokavskog narječja. Slavonskim dijalektom nazivaju se hrvatski staroštokavski govori u Slavoniji i Baranji koji se po nekim osobinama razlikuju od ostalih štokavskih dijalekata. (Kolenić, 1997: 101). Kolenić i Berbić Kolar naglašavaju da slavonski dijalekt pripada narodnim govorima što upućuje na to da nije standardni jezik, nego je dijalekt koji se razvio u okviru hrvatske etničke zajednice. Prema tome, govore slavonskog dijalekta narod obično zove šokačkim govorima jer njima govori hrvatska narodna skupina Šokci. Šokački se govori u dijalektologiji⁷ zovu govorima slavonskog dijalekta ili još: staroštokavski šćakavski, nenovoštokavski arhaični šćakavski dijalekt. (Berbić Kolar, Kolenić, 2014: 7). Kako je već rečeno, dijalekti se dijele na skupine govora⁸ odnosno na poddijalekte.⁹ Slavonski dijalekt ima tri poddijalekta: posavski poddijalekt slavonskog dijalekta ili južni, podravski poddijalekt slavonskog dijalekta ili sjeverni te baranjski poddijalekt slavonskog dijalekta, koji je i tema ovog diplomskog rada. Neke od temeljnih osobina slavonskog su dijalekta staroštokavski naglasni sustav u kojemu se sustavno čuje specifičan zavnuti naglasak (hrvatski akut), zatim je karakterističan različit odraz jata, šćakavizam, umekšavanje glasova *l* i *n* ispred *i*, nepostojanje glasa *h*, gubljenje krajnjeg *i* u infinitivu glagola te pojedine morfološke i tvorbene osobine. (Kolenić, 1997: 102). Na karti koju prikazuje Slika 4. može se vidjeti rasprostiranje šćakavizma, odnosno šćakavizma u slavonskom dijalektu.

⁷ Dijalektologija je grana jezikoslovlja koja proučava narječja i dijalekte nekog jezika na sinkronijskoj i dijakronijskoj razini i međusobno ih uspoređuje. (Berbić Kolar, Kolenić, 2014: 7).

⁸ Skupine govora su govorni jezici koji se sastoje od nekoliko mjesnih (seoskih) govora. Podsustav su dijalekta, a konkretni idiomi jer imaju jasno definiranu strukturu i jasno definiran inventar pa je nepotrebno apstrahirati osobine koje bi bile zajedničke toj skupini govora budući da se svi govori u skupini govora u mnogim jezičnim osobinama podudaraju. (Berbić Kolar, Kolenić, 2014: 42).

⁹ Neki dijalektolozi skupine govora nazivaju poddijalektima. Poddijalekt jest podsustav dijalekta. To je tip govornog jezika višeg ranga od skupine govora i sastoji se od više skupina govora, a po nekim osobinama čini jednu cjelinu unutar dijalekata kao jedinice višeg ranga. (Berbić Kolar, Kolenić, 2014.: 42) U ovom radu koristit će se ovaj naziv.

Slika 4: Karta rasprostranjenosti šćakavizma i šćakavizma u slavonskom dijalektu¹⁰

Dijalekti često dobivaju naziv s obzirom na područje na zemljovidu na kojemu se ostvaruju, a to je slučaj i sa slavonskim dijalektom. Već iz naziva *slavonski* uočava se da se govori najvećim dijelom u Slavoniji. No, naziv slavonski dijalekt nije najbolje uporabljen jer se slavonskim dijalektom govori, osim u slavonskoj Posavini i slavonskoj Podravini, i u hrvatskom dijelu Baranje, ali i izvan granica Republike Hrvatske. Kolenić upozorava da ni cijela Slavonija ne govori slavonskim dijalektom. Lisac navodi da je slavonski dijalekt podijeljen u dvije zone, posavsku na jugu i podravsku na sjeveru, ali i na znatno manje baranjsko-bačko područje. (Lisac, 2003: 31). Slavonski dijalekt se, osim u južnom i sjevernom dijelu Slavonije, proteže i u središnjem istočnom dijelu oko Našica, Đakova, Vinkovaca te u središnjem zapadnom dijelu oko Požege, dok središnji dio Slavonije zapadno od Orahovice govori novoštokavskim

¹⁰ Lisac, Josip. 2003. Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja Golden marketing – Tehnička knjiga. Zagreb, str. 157.

dijalektom. (Kolenić, 1997: 102). Slavonskim se dijalektom, navodi Lisac, govori u manjoj mjeri i u Rekašu u Rumunjskoj i u Mađarskoj, ali objašnjava kako su ti govori slavonskog tipa vrlo različiti s različitim odrazima jata. Dodaje još i kako slavonski dijalekt možemo pronaći i u zapadnoj Bačkoj u Srbiji te u Bosni i Hercegovini u sjeveroistočnoj bosanskoj Posavini. (Lisac, 2003: 32).

2.2. O BARANJSKOM (POD)DIJALEKTU SLAVONSKOG DIJALEKTA

Stjepan Sekereš u svome radu *Govor Hrvata u južnoj Baranji*¹¹ ističe da je o baranjskom govoru pisano vrlo malo. Sekereš navodi da je Stjepan Pavičić u svom radu pisao o porijeklu naselja i govora u Slavoniji¹² i ukratko naveo kakav je u južnoj Baranji odraz jata i naglasak, a opširnije se bavio porijeklom baranjskoga govora. Sekereš ističe da je Pavičić ispravno zabilježio da je u južnom dijelu Baranje ikavsko-ekavska zamjena jata, ali nije zabilježio da se u Batini i Bodolji govori ikavski, a u Semartinu jekavski. Prema Pavičićevu mišljenju, do ikavsko-ekavske zamjene jata u tom govoru došlo je stapanjem prvobitnog ekavskog i prvobitnog ikavskoga govora, iako se Sekereš s tom tvrdnjom ne slaže. Sekereš nadalje navodi da je Pavičić također zabilježio da se na ikavsko-ekavskom tlu govori nenovoštokavskom akcentuacijom. Ta je tvrdnja, prema Sekerešu, uglavnom ispravna, ali je trebalo dodati da se u Kašađu, Petardi i Semartinu govori novoštokavskom akcentuacijom. O nekim obilježjima baranjskog (pod)dijalekta pisao je i Josip Hamm koji je bilježio riječi koje se govore u baranjskom selu Torjanci.¹³

Baranjski (pod)dijalekt jedan je od triju poddijalekata slavonskog dijalekta. Kad je riječ o govorima južnobaranjskih Hrvata, njih Sekereš smješta u slavonski dijalekt. Ipak, baranjski govor Sekereš smješta u poseban poddijalekt koji naziva južnobaranjski poddijalekt. Taj je poddijalekt podijelio u dva govora: podravski i podunavski (i zapadnobački govor). (Sekereš, 1977: 343). Nadalje, južni (jugoslavenski) dio Baranje Sekereš smješta u trokut koji je omeđen Dunavom (s istočne strane), Dravom (sa zapadne strane) te državnom granicom (sa sjeverne

¹¹ Sekereš, Stjepan. 1977. *Govor Hrvata u južnoj Baranji*, Hrvatski dijalektološki zbornik, Zagreb.

¹² Pavičić, Stjepan. 1953. *Podrijetlo naselja i govora u Slavoniji*, JAZU, str. 131-139.

¹³ Hamm, Josip. 1949. *Štokavština Donje Podravine*, Rad 275, Zagreb.

strane).¹⁴ Upravo zbog geografskog smještaja, Sekereš je hrvatska naselja u Baranji razvrstao u tri dijela: Podunavski, Podravski i Središnji dio. (Sekereš, 1977: 329).

Potrebno je napomenuti da autor poznaje i hrvatska i mađarska imena mjesta, tj. da poznaje i službena imena mjesta, ali i narodna. Rad Stjepana Sekereša koristila je i Loretana Despot za njezin rad *Jezične osobitosti baranjskih govora*.¹⁵ U svom radu iznosi kako je Sekereš, dajući iscrpan opis govora baranjskih Hrvata, donio sljedeće zaključke: baranjske govore dijeli na podunavske, podravske i središnje, a najstarije jezične osobine čuvaju govornici podunavskih naselja, baranjski govori dobro čuvaju zavinuti naglasak, tj. akut. Nadalje, Despot navodi kako prevladava ikavsko-ekavski odraz jata, odnosno da dugo jat daje -i, a kratko jat daje -e te dodaje kako se fonološke i morfološke osobine baranjskih govora uglavnom podudaraju s onima u slavonskom dijalektu. (Despot, 2006: 30)

¹⁴ Važno je napomenuti da je rad pisan 1977., tj. u vrijeme Jugoslavije, ali u naslovu se vidi da se autor bavio samo hrvatskim govorima.

¹⁵ Despot, Loretana. 2006. Jezične osobitosti baranjskih govora, Zbornik radova Znanstvenog skupa "Slavonski dijalekt", Vinkovci, 11.-12.11.2005, Šokačka rič 3, str. 29-37.

3. O BARANJI

Baranja je zemljopisna i povijesna regija čiji sjeverni dio pripada Mađarskoj, a južni dio Hrvatskoj. Hrvatski se dio Baranje nalazi na istoku Hrvatske i sastavni je dio Osječko-baranjske županije. Geografski je smještena između Dunava i Drave te kopnene granice s Mađarskom. Baranja je prepoznatljiva po svojoj ravnici, ali ipak ju krasi i BANSKO BRDO koje se uzdiže na 245 metara. Osim Dunava i Drave Baranjom teče i rijeka Karašica, a prepoznatljiva je i po parku prirode Kopački rit. Nažalost, broj stanovnika u konstantnom je padu pa tako Baranja danas broji oko dvadeset tisuća stanovnika, većinom Hrvata (58 %), iako zbog svog geografskog položaja broji i velik broj nacionalnih manjina, pretežno Srba i Mađara. Najstarija se naselja spominju već u 12. stoljeću (Branjin Vrh), a ostala su naselja osnovana već u 13. i 14. stoljeću. Središte je Baranje Beli Manastir koji je jedini baranjski grad i za to područje ima bitnu gospodarsku ulogu. Baranja je povijesno i kulturno bogata regija, a u današnje vrijeme postaje i sve veće turističko odredište kako Hrvata, tako i ljudi iz ostatka Europe, pa i svijeta. Povijesni su događaji i njezin geografski smještaj uvelike utjecali na jezik kojim pričaju izvorni Baranjski, a analiza govora pomoći će nam utvrditi koliko je baranjski (pod)dijalekt očuvan u govoru najmlađih Baranjaca.

Slika 5: Fotografija baranjske *ravnice*¹⁶

¹⁶Fotografija preuzeta s <https://sites.google.com/site/baranja2567/bara>, pristupano: 23.8.2021. u 15:45h

4. ANALIZA GOVORA UČENIKA BARANJSKIH OSNOVNIH ŠKOLA

Istraživanje očuvanosti baranjskog (pod)dijalekta u govoru učenika baranjskih osnovnih škola provedeno je anketom koju su učenici rješavali online. Anketa je sadržavala različita pitanja koja su obuhvaćala fonološka, morfološka, sintaktička i leksička obilježja baranjskog (pod)dijalekta. Učenici su u anketi birali određene odgovore ili davali svoje odgovore na pojedina pitanja te će se na temelju njihovih odgovora izvršiti analiza, odnosno utvrditi očuvanost baranjskog (pod)dijalekta. U anketi je sudjelovalo šest baranjskih osnovnih škola: Osnovna škola „Šećerana" (Branjin Vrh, Luč, Šećerana, Šumarina, Petlovac) kojoj pripada područna škola Baranjsko Petrovo Selo (Baranjsko Petrovo Selo, Torjanci, Novo Nevesinje, Novi Bezdán), Osnovna škola Popovac (Popovac, Kneževó, Branjina), Osnovna škola Kneževi Vinogradi (Kneževi Vinogradi, Karanac, Grabovac, Kamenac), Osnovna škola Draž (Draž, Batina, Duboševica, Topolje, Gajić i Podolje) i Osnovna škola „Dr. Franjo Tuđman", Beli Manastir. U anketi je ukupno sudjelovao 71 učenik.

4.1. FONOLOGIJA

4.1.1. Naglasni sustav

Stjepan Sekereš svoj jezični opis govora započeo je analizom naglasnog sustava. Budući da je anketiranje provedeno online zbog pandemije koronavirusa i nemogućnosti odlaska u škole, u diplomskome će radu izostati analiza naglasnog sustava jer ju nije bilo moguće provesti takvim načinom anketiranja. Iako će analiza izostati, u sljedećih nekoliko redova bit će govora o onome što teorija kaže o naglasnom sustavu slavonskog dijalekta pa tako i baranjskog (pod)dijalekta. Sekereš navodi kako u govoru Hrvata u južnoj Baranji, osim četiri književna naglasaka, postoje još neki naglasci koji se izgovaraju drugačije nego ta četiri književna naglasaka. (Sekereš, 1977: 343.). Novi akut, odnosno metatonijski akut, koji se izgovara drugačije od drugih književnih naglasaka, Kolenić opisuje kao peti hrvatski naglasak, a određuje ga kao glavno obilježje svih govora slavonskog dijalekta te zaključuje kako on sam po sebi govori o arhaičnosti tih govora. (Kolenić, 2007: 43.) Osim naziva novi akut i hrvatski peti naglasak mogu se čuti još i nazivi zavnuti naglasak, neoakut ili samo akut, a bilježi ga se

znakom ~. (Berbić Kolar, Kolenić, 2014: 43.) Kolenić navodi kako većina govora slavonskog dijalekta ima noviju akcentuaciju s uporabom zavnutog naglaska, a dodaje kako to znači da u tim govorima možemo pronaći dva nova naglaska (` i ´). Nadalje, objašnjava kako ta dva nova naglaska mogu stajati samo na drugom slogu od kraja riječi, a prema tome zaključuje kako nije došlo do potpune promjene naglasnog mjesta. „Novija je hrvatska akcentuacija ona za koju je karakteristično djelomično pomicanje akcenatskog mjesta”.¹⁷ Berbić Kolar i Kolenić navode kako u govoru južnobaranjskih Hrvata postoje, uz akut, još četiri naglaska: kratkosilazni ili brzi naglasak, koji je kratak i silaznog je tona, potom, kratkouzlazni, koji je kratak s uzlaznim tonom, nadalje, dugosilazni, koji je dugi sa silaznim tonom te dugouzlazni, koji je dugi s uzlaznim tonom. (Berbić Kolar, Kolenić, 2014: 43.)

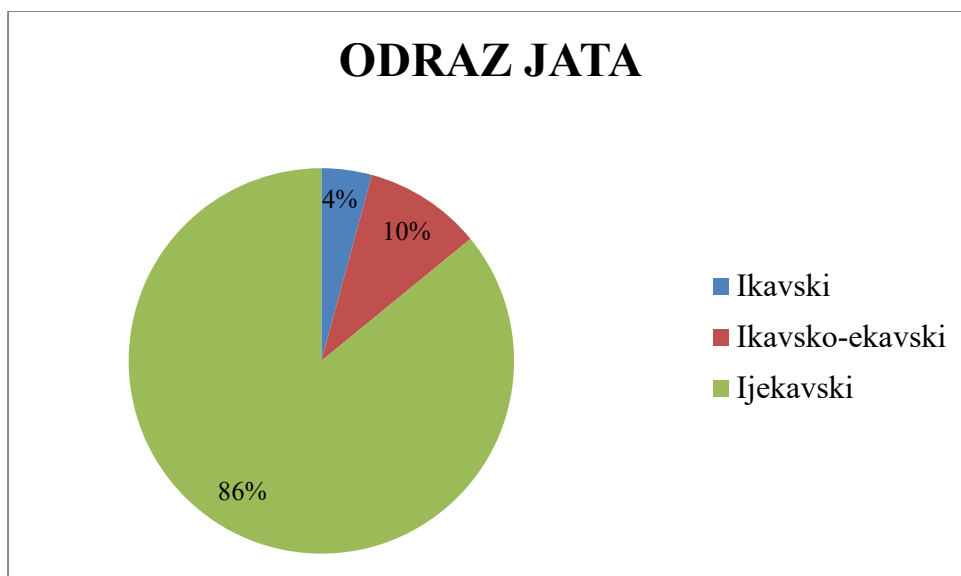
4.1.2. Odras jata

Prema Sekerešu, stari samoglasnik -ě, odnosno jat, na području Baranje daje sljedeće odraze: ikavsko-ekavski, ikavski i jekavski. (Sekereš, 1977: 362) Kolenić navodi kako je osnovna osobina slavonskog dijalekta ta da nema ijekavski odraz jata. „Govori slavonskog dijalekta mogu imati gotovo sve ostale odraze jata koji su poznati u hrvatskim govorima. Govori slavonskog dijalekta mogu biti: 1. ikavski, 2. ikavskojekavski, 3. ekavski, 4. ikavskoekavski, 5. s „nezamjenjenim jatom”.¹⁸ Baranjske govore Kolenić smješta u one s ikavskim odrazom jata (Batina i Podolje) te u one s ikavsko-ekavskim odrazom jata (Branjin Vrh, Duboševica, Draž, Baranjsko Petrovo Selo, Topolje, Luč, Gajić, Torjanci).

U anketi je većina učenika odabirala riječi s ijekavskim odrazom jata: *lijepo, dijete, čovjek*. Ikavski je odraz jata očuvan kod učenika iz Batine i Podolja, a ikavsko-ekavski u Duboševici, Dražu i Gajiću. Sva ta mjesta pripadaju Osnovnoj školi Draž. U ostalim se školama ipak nisu očuvali ikavski i ikavsko-ekavski odraz jata.

¹⁷ Kolenić, Ljiljana, 1998., *Slavonski dijalekt*, Osijek, str. 103.

¹⁸ Kolenić, Ljiljana. 1997. *Slavonski dijalekt*, Croatica, Zagreb, str. 104.

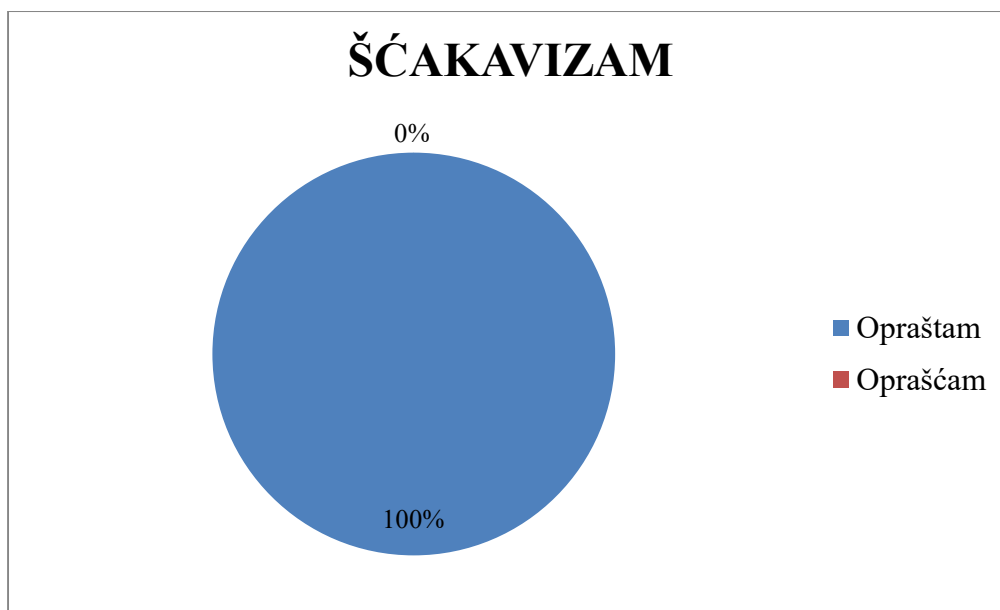

Dijagram 1. prikazuje postotke očuvanosti ikavskog i ikavsko-ekavskog odraza jata u govoru učenika u baranjskim osnovnim školama

4.1.3. Štakavizam/šćakavizam

Kolenić navodi kako su govori slavonskog dijalekta šćakavski, odnosno da stare skupine **skj* i **stj* te nove koje su, kako kaže, nastale nakon gubitka poluglasa, mijenjaju u *šč*. Nadalje, prema djelu *Posavski govor* Stjepana Ivšića iz 1913. godine, Kolenić zaključuje kako se već tada na nekim mjestima gubi šćakavizam. Također, prema Ivšiću, Kolenić navodi kako se *šč* počelo izgovarati kao *št* zbog razjednačavanja. (Kolenić, 1997: 107) „Danas se šćakavizam sve više gubi i u govorima slavonskog dijalekta”.¹⁹ Potvrdu toga pronalazimo i u rezultatima ankete gdje su učenici, između ponuđenih riječi *opraštam* i *oprašćam*, stopostotno izabrali riječ *opraštam*. Možemo zaključiti kako je šćakavizam kao obilježje kako slavonskog dijalekta, tako i baranjskog poddijalekta u potpunosti neočuvan u govoru učenika osnovnoškolske dobi u Baranji.

¹⁹ Kolenić, Ljiljana. 1997. Slavonski dijalekt, Croatica, Zagreb, str. 107.

Dijagram 2. prikazuje postotak očuvanosti obilježja šćakavizma u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

4.1.4. Vokali

a) Redukcija postakcenatskih vokala²⁰

U jednom se dijelu štokavskih dijalekata, pa tako i u slavonskom dijalektu te u baranjskom (pod)dijalektu, navodi Loretana Despot, vokali u položaju iza naglaska artikulacijski reduciraju. Despot dodaje kako ta pojava najčešće zahvaća vokal *i*. Osim redukcije vokala *i*, za baranjski je (pod)dijalekt karakteristična i redukcija vokala *o*. U anketi su bila postavljena tri pitanja u vezi s ispadanjem vokala. Riječ je o riječima *dosad(i)lo*, *al(i)* i *ovak(o)*. Analizom govora učenika utvrđeno je da u većini odgovora prevladava uporaba riječi *dosadilo* u odnosu na riječ *dosadlo* koja je primjer redukcije postakcenatskih vokala. Ipak, u Osnovnoj školi Draž i Osnovnoj školi „Šećerana“, nešto manje od 50 % učenika u obje škole, izabralo je primjer u kojem dolazi do redukcije postakcenatskih vokala *dosadlo*. S druge pak strane, kada je riječ o redukciji postakcenatskih vokala na kraju riječi, većina je učenika odabrala primjere *al'* i *ovak'* u odnosu na primjere *ali* i *ovako*. Dakle, redukcija vokala na kraju riječi očuvana je u većini škola, samo je u Osnovnoj školi „Dr. Franjo Tuđman“, Beli Manastir, veći broj učenika, više od 50 %, odabralo primjere *ali* i *ovako*. U dolje prikazanim dijagramima moguće je usporediti postotke očuvanosti redukcije vokala u sredini i na kraju riječi.

²⁰ Podnaslov preuzet iz rada Loretane Despot: Jezične osobitosti baranjskih govora. 2006., Šokačka rič 3, str. 29-37.

Dijagram 3. prikazuje rezultate ankete u kojima su ispitanici birali između dviju riječi: *dosadilo* i *dosad'lo*. Ovim je pitanjem utvrđena očuvanost redukcije postakcenatskih vokala

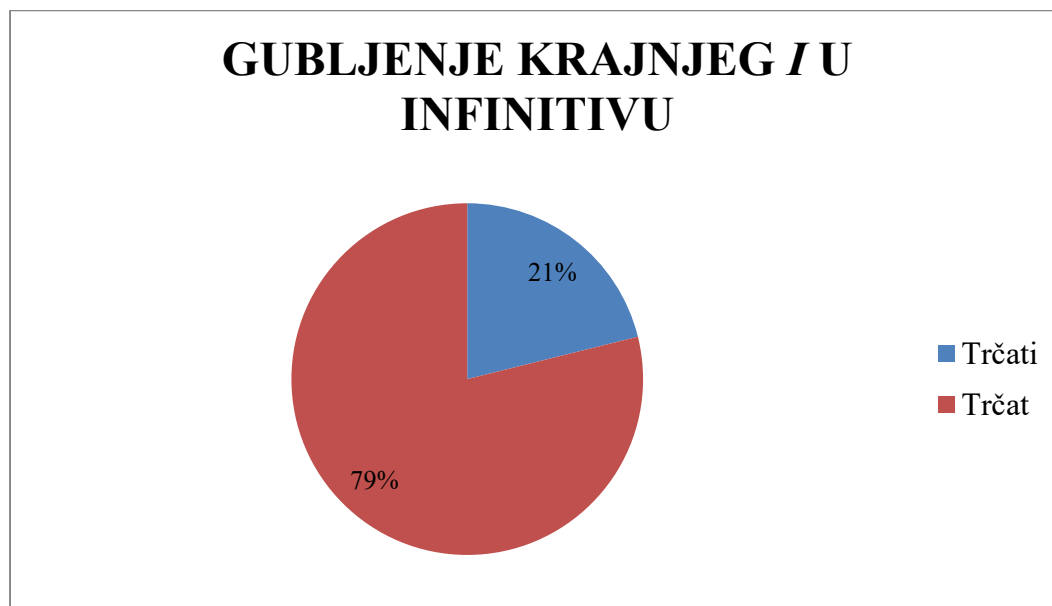
Dijagram 4. prikazuje rezultate ankete u kojima su ispitanici odgovarali na pitanja o tome bi li u razgovornom jeziku upotrijebili riječi *ali* i *ovako* ili pak *al'* i *ovak'*, a odgovori na pitanja pomažu u utvrđivanju očuvanosti redukcije postakcenatskih vokala

b) Gubljenje krajnjeg *i* u infinitivu glagola

Kolenić navodi kako je jedno od obilježja slavonskog dijalekta, pa tako i baranjskih govora, gubljenje krajnjeg *i* u infinitivu glagola. (Kolenić, 1997: 107.) U anketi je postavljeno pitanje

o tome bi li ispitanik u razgovornom jeziku upotrijebio oblik infinitiva koji sadrži krajnje *i* ili bi ipak izabrao onaj u kojem ono izostaje.

Većina je učenika između primjera *trčati* i *trčat* odabrala primjer *trčat* u kojemu je vidljivo gubljenje krajnjeg *i* na kraju infinitiva glagola. Prema tome, uočljiva je očuvanost baranjskog (pod)dijalekta u tome obilježju. Veći dio učenika koji su odabrali primjer *trčati* pohađaju Osnovnu školu „Dr. Franjo Tuđman“, Beli Manastir. Obilježje gubljenje krajnjeg *i* u infinitivu nije obilježje samo baranjskog (pod)dijalekta i već i drugih poddijalekata, ali i dijalekata. Također, to bismo obilježje mogli smatrati i obilježjem razgovornog stila jezika.

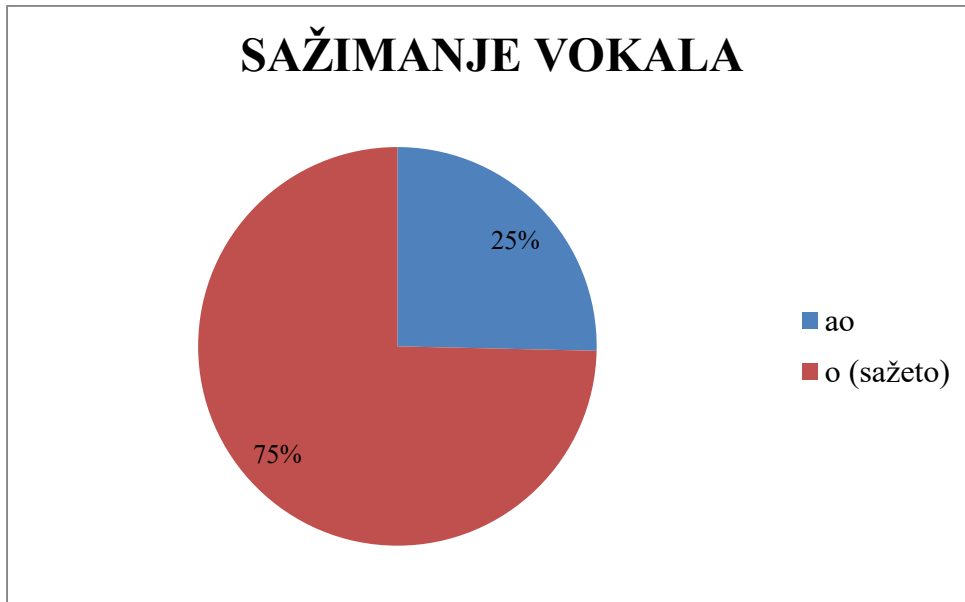
Dijagram 5. prikazuje postotak očuvanosti obilježja gubitka krajnjeg *i* u infinitivu kao jednog od obilježja baranjskog (pod)dijalekta

c) Sažimanje vokala

Despot navodi kako u baranjskim govorima prilikom upotrebe glagolskog pridjeva radnog na kraju riječi dolazi do sažimanja dvovokalnog slijeda *ao*, tako da artikulacijski prevladava novi vokal. (Despot, 2006: 34).

Većina je učenika odabrala primjer *gledo*, u kojem dolazi do sažimanja dvovokalnog slijeda *ao* na kraju riječi u *o*, u odnosu na primjer *gledao*. Dakle, *i* u ovom se obilježju očituje očuvanost baranjskog (pod)dijalekta u govoru učenika. Iznimka su učenici koji pohađaju Osnovnu školu „Dr. Franjo Tuđman“, Beli Manastir, a koji su većinom odabrali primjer *gledao*. Jedan od primjera u kojem se može uočiti sažimanje dvovokalnog slijeda *ao*, a koji ne pripada

glagolskom pridjevu radnom jest veznik *kao*. Učenici su većinom odabirali primjer *ko*, dok su iznimka i u ovom slučaju učenici Osnovne škole „Dr. Franjo Tuđman“, Beli Manastir koji su uglavnom odabirali primjer *kao*. Obilježje sažimanja vokala ne mora nužno biti očuvano jer je jedno od obilježja baranjskog (pod)dijalekta, njega možemo smatrati i obilježjem razgovornog stila, a važno je napomenuti i kako ga odlikuje osobina jezične ekonomičnosti.

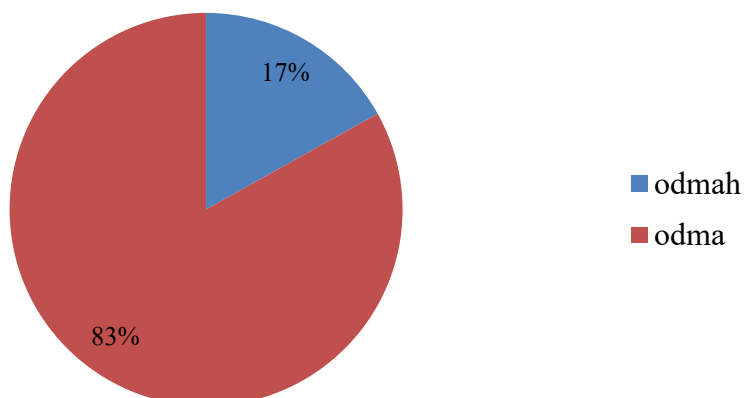
Dijagram 6. prikazuje postotak očuvanosti obilježja sažimanja dvovokalnog slijeda *ao* u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

4.1.5. Konsonanti

a) Konsonant *h*

Konsonant *h*, prema istraživanjima jezikoslovaca i dijalektologa, nepoznat je u govorima slavonskog dijalekta. U potpunosti se gubi ili zamjenjuje konsonantom *v*. Analizom govora utvrđeno je da je većina učenika odabrala primjer *odma* u odnosu na primjer *odmah*. U primjeru *odma* gubi se konsonant *h* i uporabom takva oblika riječi primjećuje se očuvanost baranjskog (pod)dijalekta u govoru učenika.

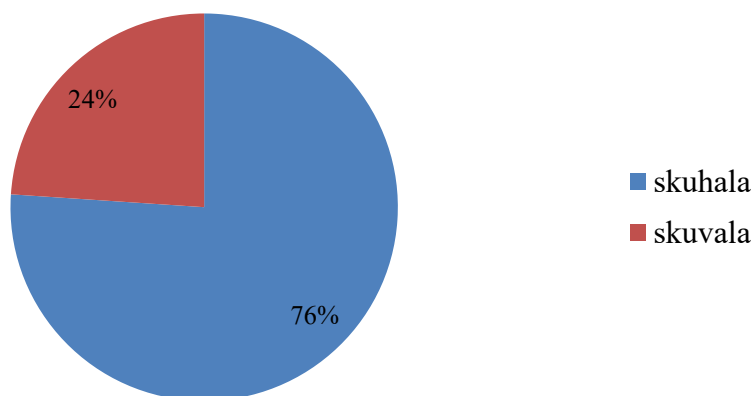
GUBLJENJE KONSONANTA *H*

Dijagram 7. prikazuje postotak očuvanosti obilježja gubljenja konsonanta *h* u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

Vrlo je česta pojava i zamjena konsonata *h* u *v*. Većina je učenika u anketi odabrala primjere *skuhati* i *kruha*, a konsonant *h* u *v* mijenjaju učenici iz Osnovne škole Draž te manji dio učenika u Područnoj školi Baranjsko Petrovo Selo koji su odabrali riječi *skuvati* i *kruva*. Time je utvrđeno da se zamjena *h* u *v* sve manje čuje u govoru mlađih generacija.

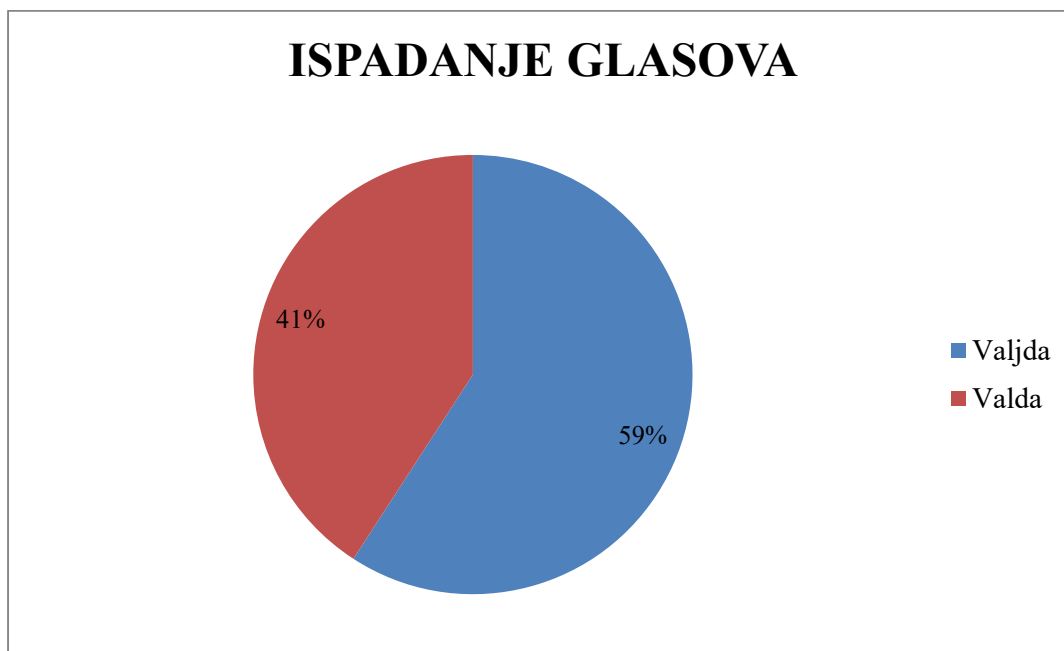
ZAMJENA KONSONANTA *H*

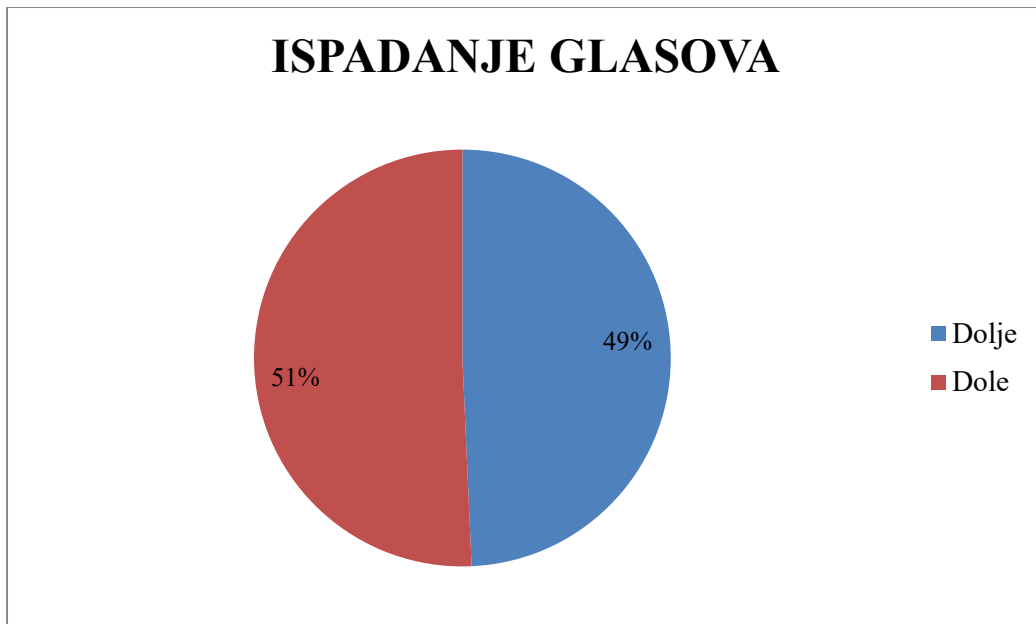
Dijagram 8. prikazuje postotak očuvanosti zamjene konsonanta *h* konsonantom *v* u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

b) Ispadanje glasova

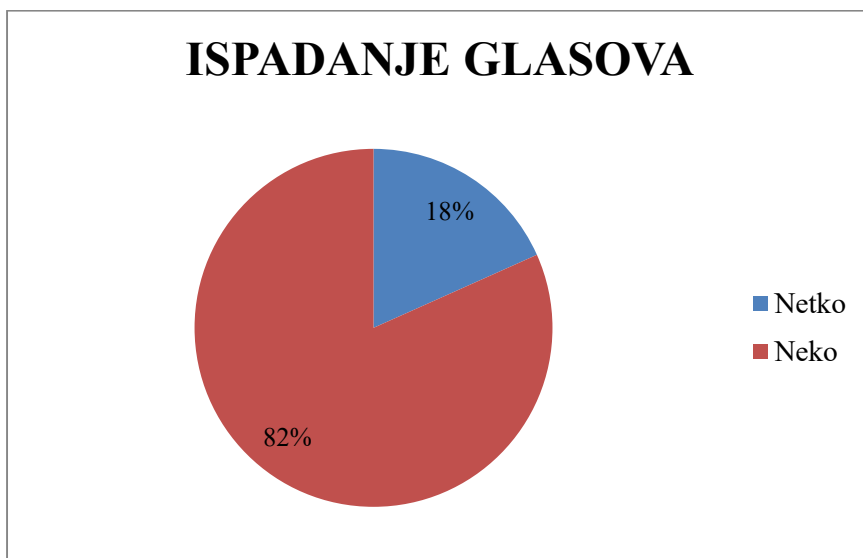
Prema Loretani Despot, zbog jednostavnijeg izgovora, uočljivo je ispadanje pojedinih glasova u baranjskim, tj. slavonskim govorima. U primjerima *valjda* i *valda*, te *dolje* i *dole* učenici su podjednako odabirali oba primjera. Kao iznimka se navode Osnovna škola „Dr. Franjo Tuđman“, Beli Manastir i Osnovna škola Kneževi Vinogradi u kojima su učenici većinom odgovarali *dolje* i *valjda*. U ovome obilježju nije toliko očuvan baranjski (pod)dijalekt te se vidi utjecaj standardnog jezika. U primjerima *netko* i *neko*, većina je učenika odabirala primjer *neko*, a iznimka su učenici iz gore navedenih škola koja su uglavnom odabirala primjer *netko*. S obzirom na činjenicu da su rezultati ankete pokazali kako učenici u nekim primjerima više, a u nekim manje čuvaju obilježje ispadanja glasova, dolje su prikazana tri dijagrama koja predstavljaju rezultate na tri pitanja iz ankete.

Dijagram 8. prikazuje postotak očuvanosti obilježja ispadanja glasova na primjeru *valjda/valda* u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

Dijagram 9. prikazuje postotak očuvanosti obilježja ispadanja glasova na primjeru *dolje/dole* u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

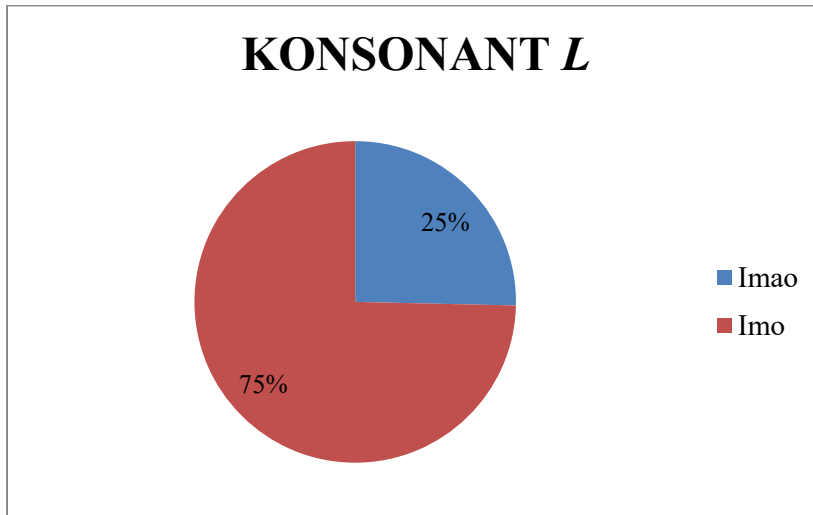

Dijagram 10. prikazuje postotak očuvanosti obilježja ispadanja glasova na primjeru *netko/neko* u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

c) Konsonant *l*

Despot navodi kako konsonant *l* u glagolskom pridjevu radnom muškog roda na kraju sloga prelazi u vokal *o*. Taj se *o* u govoru često steže s vokalom ispred te zbog toga pronalazimo

primjer *imo* koji je većina učenika odabrala u anketi u odnosu na primjer *imao*. Primjer *imao* većinom su odabirali učenici iz Osnovne škole „Dr. Franjo Tuđman“, Beli Manastir i Osnovne škole Kneževi Vinogradi.

Dijagram 11. prikazuje postotak očuvanosti obilježja u kojem konsonant *l* u gl. prid. radnom m. roda na kraju sloga prelazi u vokal *o*

4.1.6. Glasovne promjene

Analizom govora učenika uočeno je provođenje nekoliko glasovnih promjena. U analizi govora uočene su sljedeće glasovne promjene:

a) Gubljenje glasova

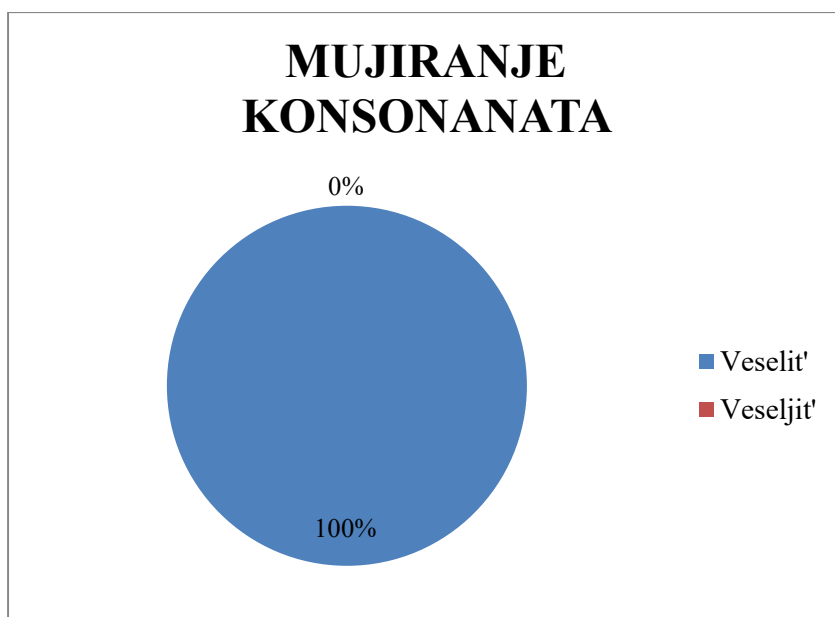
Gubljenje je glasova glasovna promjena u kojoj se na početku, u sredini i na kraju neke riječi gube pojedini glasovi. Primjeri iz ankete za gubljenje glasova u sredini riječi jesu: *netko* > *neko*, *dosadilo* > *dosadlo*. Gubljenje glasova često je i na kraju riječi: *ali* > *al*, *ovako* > *ovak*. Prema rezultatima ankete utvrđeno je kako je glasovna promjena gubljenja glasova djelomično očuvana u govoru učenika osnovnoškolske dobi u Baranji. U primjeru *dosadilo/dosad'lo* učenici su velikom većinom izabrali riječ *dosadilo*. Glasovna promjena gubljenja glasova pokazala se najočuvanijom u primjeru *netko* gdje je 82 % učenika izabralo primjer *neko*. Dijagrami s postotcima dostupni su u gore opisanim obilježjima.

b) Dodavanje glasova

Sekereš navodi kako je za baranjski (pod)dijalekt tipično umetanje samoglasnika *-a* između suglasnisnika, ali isto tako daje i primjere u kojima je suglasnik umetnut između samoglasnika i suglasnika (npr. *komedija/komendija*). (Sekereš, 1977: 376) U analizi odgovora koje su učenici davali uočena su dva primjera u kojima je dodan glas koji inače ne stoji na tome mjestu: *ladnetina* i *hladnetina*. Konsonant *-n* umetnut je između konsonanta *-d* i vokala *-e*. Izračunom postotaka odgovora učenika utvrđeno je kako je 47 % učenika na pitanje koje se jelo nalazi na fotografiji²¹ odgovorilo *ladnetina* ili *hladnetina*.

c) Mujiranje konsonanta l i n

Mujiranje je konsonanata *l* i *n* zapravo njihovo umekšavanje. Sekereš za ovu glasovnu promjenu navodi da do nje dolazi kada se konsonanti *l* i *n* nađu ispred vokala *i*. (Sekereš, 1977: 374). U anketi su bili ponuđeni primjeri *veseli't* i *veseljit'*. Svi ispitanici učenici odabrali su primjer *veselit'* u kojemu nije došlo do mujiranja odnosno umekšavanja konsonata *l* ispred vokala *i*. Takav stopostotni odabir primjera *veselit'* upućuje na to da se ova glasovna promjena sve manje ili gotovo uopće ne može čuti u govoru učenika.

Dijagram 12. prikazuje postotak očuvanosti obilježja mujiranja u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

²¹ Fotografija je prikazivala tradicionalno baranjsko jelo hladetinu.

4.2. MORFOLOGIJA

4.2.1. Imenice

a) Genitiv i akuzativ jednine imenica a-vrste: kategorija živosti

Kolenić i Berbić Kolar u knjizi *Sičanske riči* navode kako je poznato da se u većini štokavskih govora javlja gramatička kategorija živosti. Ona označava pojavu kada je akuzativ jednak genitivu ako se radi o nečemu živome i kada je akuzativ jednak nominativu ako se radi o nečemu neživom. U govorima slavonskog dijalekta često se izjednačuje akuzativ za živo i neživo, odnosno imenice koje označavaju neživo imaju također izjednačen akuzativ i genitiv. (Berbić Kolar, Kolenić, 2014: 55).

U ovome obilježju većina je učenika odabrala primjer *Kupila je punjač i stol.* u odnosu na primjer *Kupila je punjača i stola.* Ističe se jedino Osnovna škola Draž u kojoj učenici izjednačavaju akuzativ i genitiv odnosno odabiru primjer *Kupila je punjača i stola.*

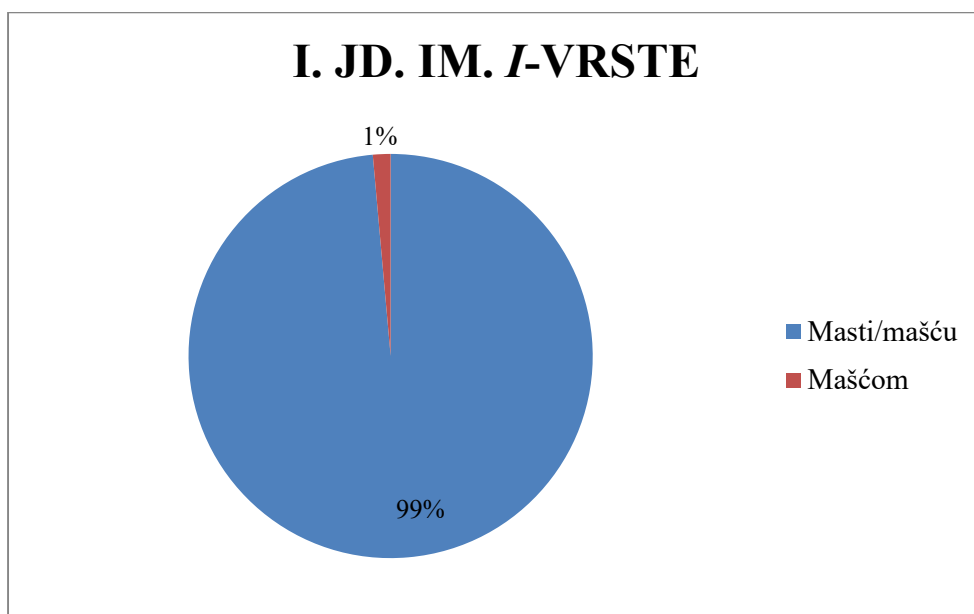

Dijagram 13. prikazuje očuvanost obilježja izjednačavanja genitiva i akuzativa jd. imenica a-vrste u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

b) Instrumental jednine imenica *i*-vrste

Imenice *i*-vrste mogu u instrumentalu jednine završiti na gramatički morfem *-(j)u*, *-i*, ali u mnogim govorima tipičan je morfem *-(j)om*. (Berbić Kolar, Kolenić, 2014: 55).

Gotovo su svi učenici odabrali primjere *masti/mašču* u odnosu na primjer *maščom* koje je odabrao jedan učenik koje ide u Osnovnu školu Draž. Isti je slučaj i s primjerima *pameti/pameću* u odnosu na primjer *pamećom*. Kolenić također navodi da kada se u slavonskom dijalektu u instrumentalu jednine imenica *i*-vrste čuje *pamećom* ili *maščom*, gramatički morfem je *-om*, a ne *-jom*, a glasovna promjena do koje je došlo pred nastavkom ostatak je starine i nije ju potrebni bilježiti. (Kolenić, 1997: 109). U rezultatima ankete vidljivo je da se takvi primjeri u govoru mlađih generacija gotovo uopće ne mogu čuti.

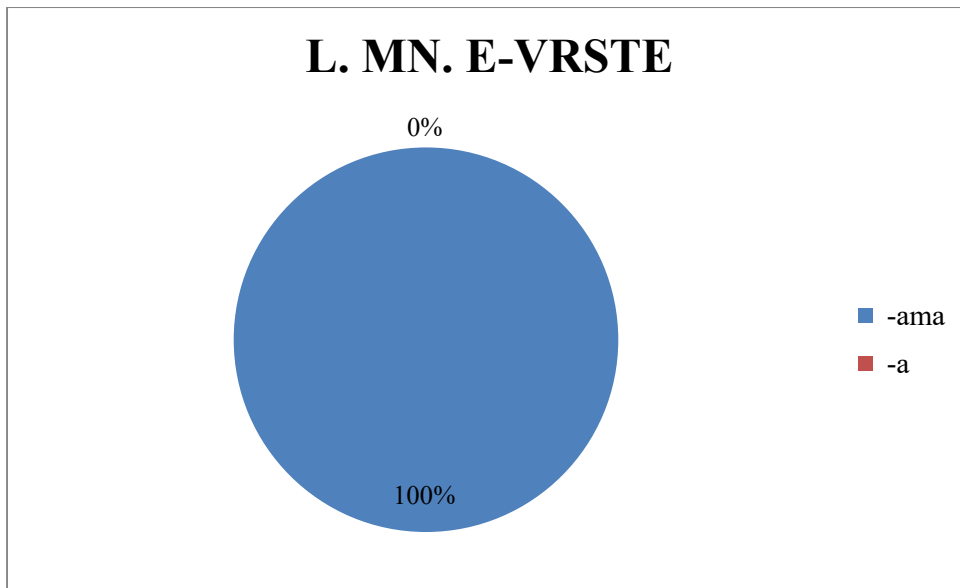
Dijagram 14. prikazuje postotak očuvanosti obilježja u kojem imenice *i*-vrste u instrumentali jd. mogu završiti na *-(j)om* u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

c) Lokativ množine imenica *e*-vrste

Berbić Kolar i Kolenić navode da se u lokativu množine čuje gramatički morfem *-a* (od praslavenskog *-ahb* u imenica *e*-vrste). (Berbić Kolar, Kolenić, 2014: 57).

Analizom rezultata ankete utvrđeno je da učenici baranjskih osnovnih škola uopće ne upotrebljavaju u lokativu množine gramatički morfem *-a* s obzirom na to da su svi odabrali primjer *Volio je lutati po sobama* u odnosu na primjer *Volio je lutati po soba*. Na temelju toga

rezultata zaključuje se da se ovo obilježje baranjskog (pod)dijalekta više ne može pronaći u govoru učenika.

Dijagram 15. prikazuje postotak očuvanosti obilježja u kojem se u lokativu množine imenica *e*-vrste pojavljuje nastavak *-a*

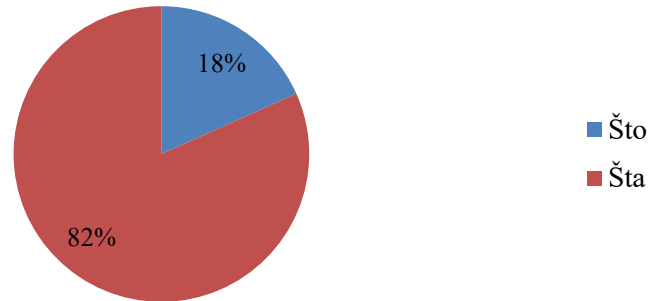
4.2.2. Zamjenice

a) Upitno-odnosna zamjenica *što*

Prema brojnim jezikoslovcima za slavonski je dijalekt, pa tako i za baranjski (pod)dijalekt, tipična upotreba upitno-odnosne zamjenice *što* u obliku *šta*. Sekereš navodi kako je do oblika *šta* došlo analogijom prema oblicima *ništa* i *svašta*. (Sekereš, 1977: 392).

Većina je učenika u anketi odabrala primjer *šta* u odnosu na primjer *što*. Posebno se ističu Osnovna škola Draž i Područna škola Baranjsko Petrovo Selo u kojima nitko nije odabrao primjer *što*. Dakle, u ovome se obilježju vidi očuvanost baranjskog (pod)dijalekta u govoru učenika. Osim *što* je navedeno obilježje baranjskog (pod)dijalekta, možemo ga smatrati i obilježjem razgovornog stila jezika.

UPITNO-ODNOSNA ZAMJENICA

Dijagram 16. prikazuje očuvanost obilježja u kojem se upitno-odnosna zamjenica *što* koristi u obliku *što* u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

b) Neodređene zamjenice

Umjesto književnih oblika *netko*, *nešto*, *nekoji* i *nekakvi* govori se *nitko*, *ništa*, *nikoji*, *nikaki*. (Sekereš, 1977: 392). U tim oblicima, prema Sekerešu, predmetak *ne-* izjednačen je s predmetkom *ni-*. (Sekereš, 1977: 392).

U anketi se pojavljuje neodređena zamjenica *netko* odnosno *neko*. U tim je primjerima uočljivo da predmetak *ne-* nije izjednačen s predmetkom *-ni*, a koje kao obilježje navodi Sekereš. Prema tome, zaključuje se da se u govoru učenika odnosno mlađih generacija sve manje provodi pojava koju je Sekereš opisao.

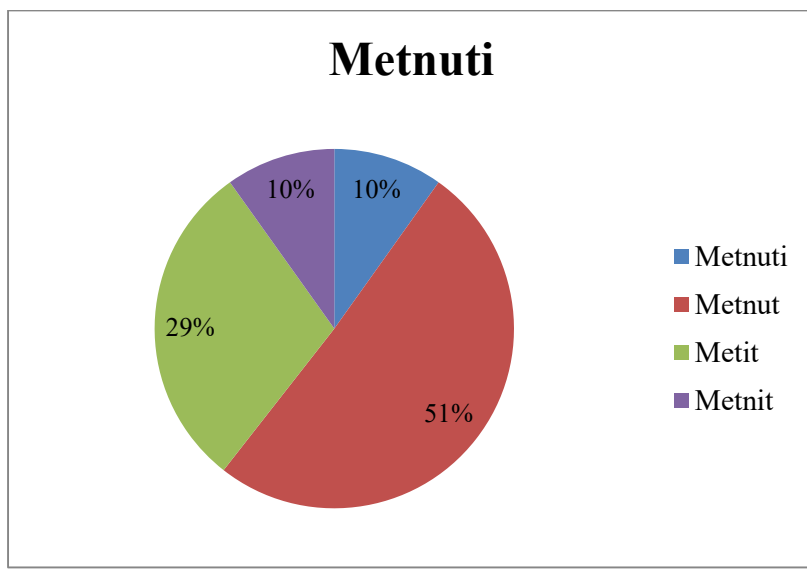
4.2.3. Glagoli

a) Infinitiv

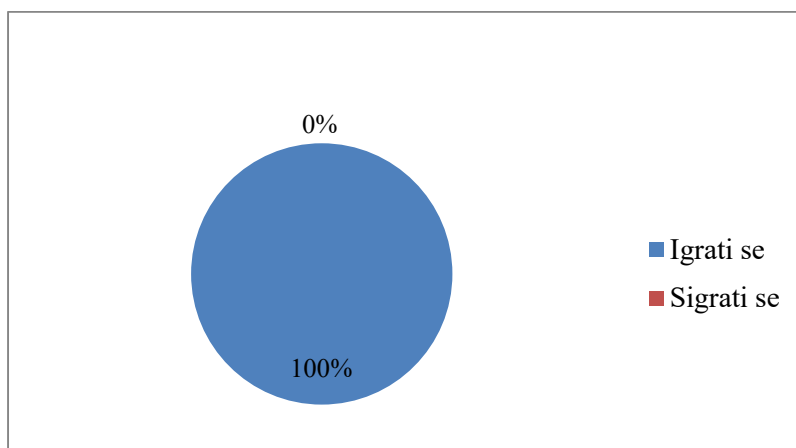
Infinitiv je neodređeni jednostavni glagolski oblik koji završava na *-ti* i *-ći*. (Ham, 2002: 80). Za slavonski dijalekt, pa tako i za baranjski (pod)dijalekt karakterističan je krnji infinitiv.

To nam potvrđuju i rezultati ankete u kojima je većina učenika odabrala primjer *trčat* umjesto *trčati*. Osim krnjeg infinitiva, učenici iz Osnovne škole „Dr. Franjo Tuđman“, Beli Manastir, većinom su odabirali cjeloviti infinitiv *trčati*. Sekereš navodi kako se umjesto književnog oblika *igrati se* govori u Baranji *sigrati se*, kako bi se istaknula razlika između glagola *igrati* (u značenju plesati) i *igrati se*. (Sekereš, 1977: 394). Učenici su u anketi stopostotno odabrali primjer *igrati se* u odnosu na primjer *sigrati se*. Takav odabir može upućivati na to da učenici

nisu upoznati s distinkcijom u značenju između tih dvaju glagola. Što se tiče neodređenog glagolskog oblika infinitiva, u govoru je uočeno da glagoli s infinitivnom osnovom na *-nu* u slavonskom dijalektu imaju osnovu na *-ni*: *metnuti* > *metniti*. (Kolenić, 1997: 111). U anketi je ponuđeno više mogućnosti: *metnuti*, *metnut*, *metit*, *metnit*. Više od polovice ukupno ispitanih učenika odabralo je primjer *metnut*, zatim slijedi primjer *metit* te *metnuti* i *metnit*. Primjer *metit* uglavnom su odabirali učenici iz Osnovne škole Draž i Područne škole Baranjsko Petrovo Selo, primjer *metnit* je odabralo nekoliko učenika iz Osnovne škole „Šećerana" i Osnovne škole Popovac. Većina je učenika iz ostalih škola odabrala primjer *metnut*, a jedan mali dio *metnuti*.

Dijagram 17. prikazuje postotke očuvanosti obilježja infinitiva u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

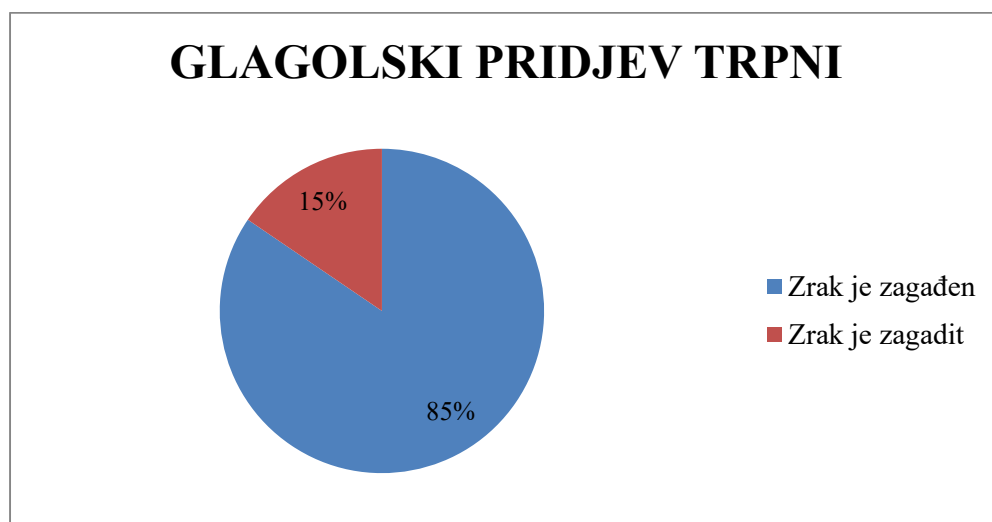
Dijagram 18. prikazuje postotak očuvanosti razlikovanja glagola *igrati* u smislu igrati se i plesati, prema Sekerešu, u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

b) Glagolski pridjev

U hrvatskom jeziku razlikujemo dvije vrste glagolskih pridjeva: radni i trpni. Glagolski pridjev radni najčešće se upotrebljava u tvorbi perfekta, pluskvamperfekta, futura drugog i obaju kondicionala, ali može se upotrebljavati samostalno u nekoj rečenici. (Težak, Babić, 1992: 271).

Za glagolski pridjev radni može se navesti primjer iz ankete *gledao/gledo*. Već je prethodno navedeno da završno *l* u glagolskom pridjevu radnom prelazi u *ao* te da se taj dvovokal steže u *o*.

Kolenić navodi kako je jedno od obilježja slavonskog dijalekta da je glagolski pridjev trpni češći na *-t* za razliku od standardnog jezika. (Kolenić 1997: 113) U primjerima rečenica *Zrak je zagađen* i *Zrak je zagadit* većina je učenika odabrala primjer rečenice *Zrak je zagađen*. Primjer rečenice *Zrak je zagadit* odabirali su učenici iz Osnovne škole Draž i jedan manji dio učenika iz Područne škole Baranjsko Petrovo Selo. U ovome obilježju gotovo uopće nije očuvan baranjski (pod)dijalekt.

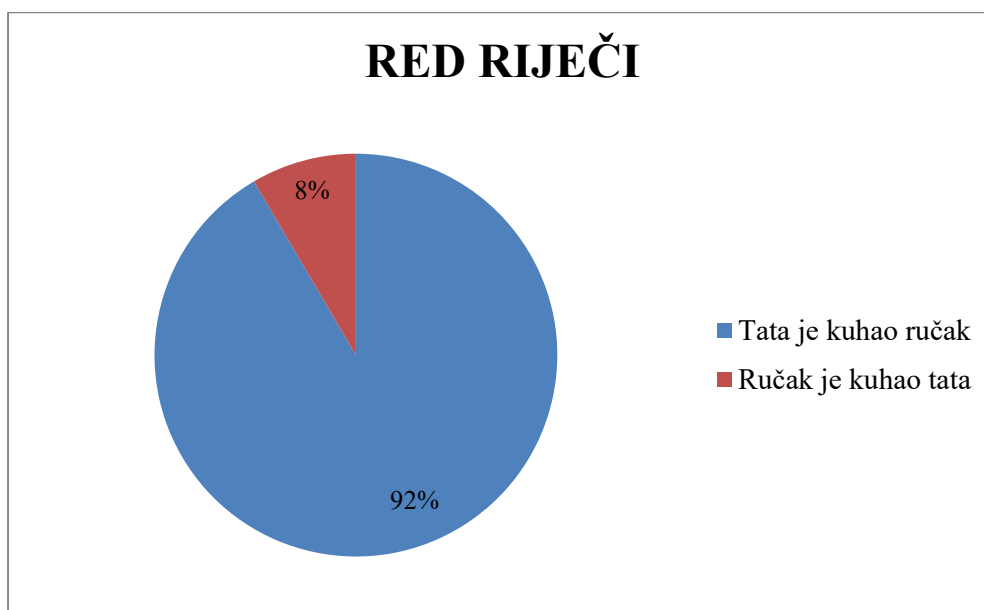

Dijagram 19. prikazuje postotak očuvanosti obilježja glagolskog pridjeva trpnog koji završava na *-t* u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

4.3. SINTAKSA

4.3.1. Red riječi

Primjerima u anketi *Tata je kuhao ručak./Ručak je kuhao tata. i Čuvam djecu./Djecu čuvam.* pokušalo se utvrditi koliko su česte inverzije u govoru učenika baranjskih osnovnih škola s obzirom na to da su inverzije, odnosno obrnuti red riječi ili dijelova rečenice vrlo česta pojava u slavonskom dijalektu, pa tako i u baranjskom (pod)dijalektu. Prema rezultatima ankete, utvrđeno je da inverzije nisu česte u govoru učenika jer je većina ipak odabrala primjer *Tata je kuhao ručak*, odnosno *Čuvam djecu*.

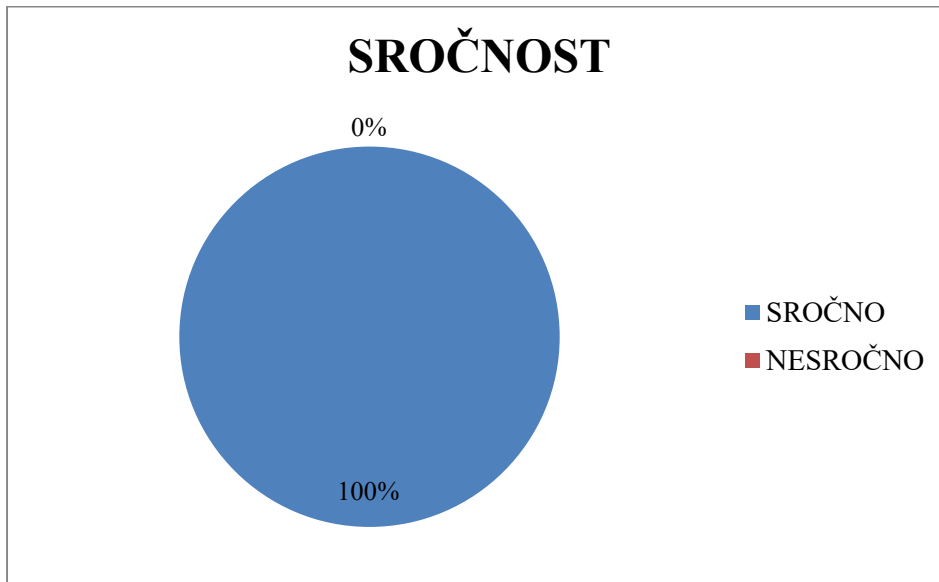
Dijagram 20. prikazuje postotak obilježja koja govore o redu riječi u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

4.3.2. Sročnost

Kao jedno od obilježja slavonskog dijalekta i baranjskog (pod)dijalekta, Sekereš navodi izostanak sročnosti. Pod pojmom sročnost misli se na međusobno slaganje imenica, pridjeva i zamjenica u rodu, broju i padežu, ali i njihovo slaganje u rodu i broju s glagolima. Primjeri su, prema Sekerešu, one rečenice u kojima su subjekti različita roda, a svi su u jednini ili su subjekti različita broja, a glagol stoji u jednini. (Sekereš, 1977: 412).

Iako Sekereš navodi da je nedostatak sročnosti jedno od obilježja slavonskog dijalekta, u anketi nije pronađen nijedan odgovor u kojemu su učenici odabrali nesročnu rečenicu. Svi su učenici

odabrali primjere *Učiteljica i djeca idu u park./Djevojčice i dječaci su plesali.* u odnosu na primjere *Učiteljica i djeca ide u park./Djevojčice i dječaci su plesale.* Na osnovu rezultata ankete utvrđuje se da se sročnosti dosljedno provodi u govoru učenika baranjskih osnovnih škola.

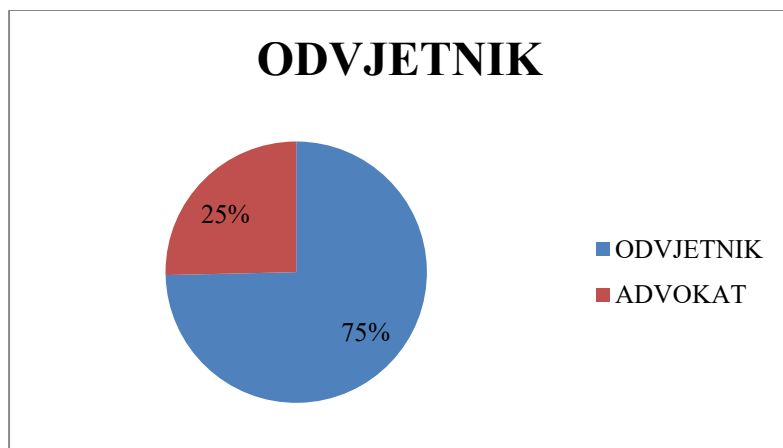
Dijagram 20. prikazuje postotak očuvanosti obilježja (ne)sročnosti u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

4.4. LEKSIK

Kad se govori o leksiku u nekome slavonskom dijalektu, obično se nabrajaju tuđice: turcizmi, germanizmi, hungarizmi, talijanizmi. (Kolenić, 2011: 155). U daljnjem dijelu rada slijedi popis riječi, podrijetlo i njihova značenja. Značenja riječi preuzeta su iz rječnika koji je sastavni dio Sekereševa rada *Govor Hrvata u Južnoj Baranji*. Osim toga, navest će se i škole u kojima je odabran jedan ili drugi izraz za istu riječ. U istraživanju je odabran samo mali dio iz Sekereševa rječnika, a nastoji se prikazati koliko su odabrane riječi očuvane u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji. Riječi su odabirane prema kriteriju moguće bliskosti i učestalosti u današnjem govoru djece, ali i odraslih.

advokat, -ata, m. advokat, odvjetnik (njem. Advokat, lat. advocare – prizvati, dozvati)

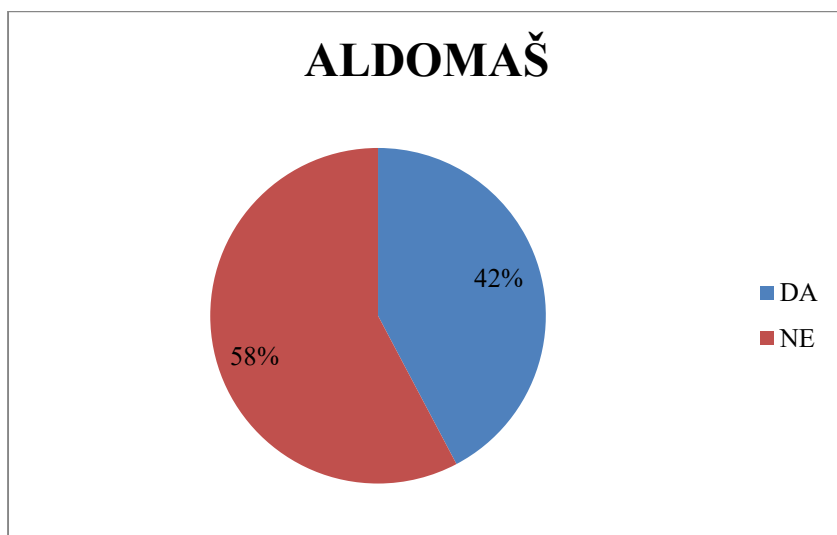
- većina je učenika u anketi odabrala primjer *odvjetnik*, a manji dio se odlučio za primjer *advokat*.

Dijagram 21. prikazuje postotak očuvanosti riječi *advokat* u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

aldomaš, -a, m. (mađ. Aldomas) – napitak, napojnica

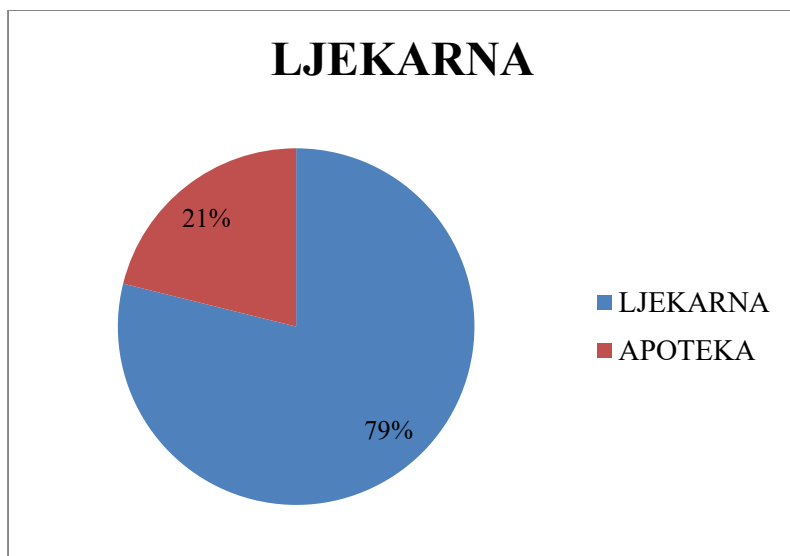
- u svih šest škola učenici podjednako koriste riječ *aldomaš* u govoru

Dijagram 22. prikazuje postotak očuvanosti riječi *aldomaš* u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

- *apoteka* od *apatika* (*apateka*), -e, f. (njem. *Apothek*) = *ljekarna*

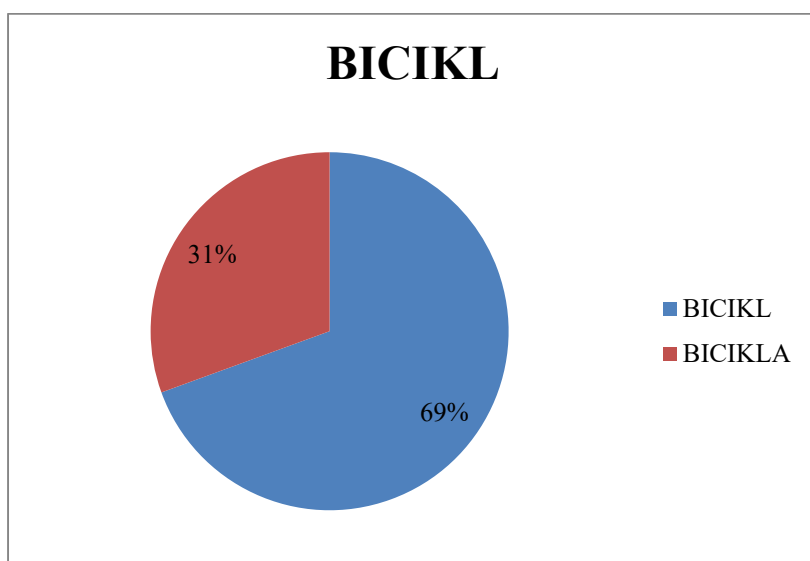
Učenici su u anketi većinom odabirali primjer *ljekarna*, dok su primjer *apoteka* odabirali učenici u Osnovnoj školi Draž, Osnovnoj školi Kneževi Vinogradi i Osnovnoj školi Popovac

Dijagram 23. prikazuje postotak očuvanosti riječi *apoteka* u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

bicikl od *bicigle* (*bicigle*), *bicigla*, f. pl. *bicikl*, *dvokolica* (njem. *Bicycle*)

- učenici su u anketi većinom odabirali primjer *bicikl*, dok su primjer *bicikla* naveli učenici iz Osnovne škole „Šećerana" i Osnovne škole Popovac.

Dijagram 24. prikazuje u kojem omjeru učenici u Baranji koriste riječi *bicikl* ili *bicikla*

breskva od breska, -e, f.

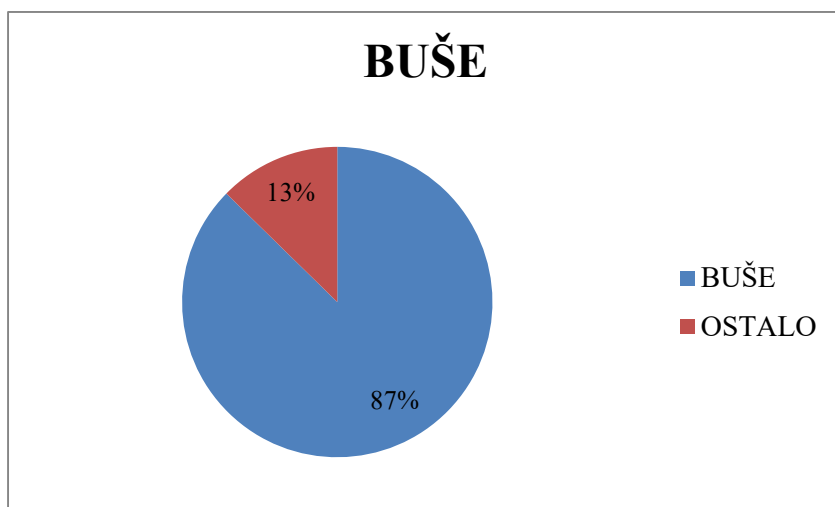
- gotovo svi učenici su odabrali primjer *breskva*, samo je nekoliko učenika iz Osnovne škole Draž odabralo primjer *breska*.

Dijagram 25. prikazuje omjer korištenja riječi *breska* i *breskva* u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

buše od busa, -e, f, maškara, krabilja

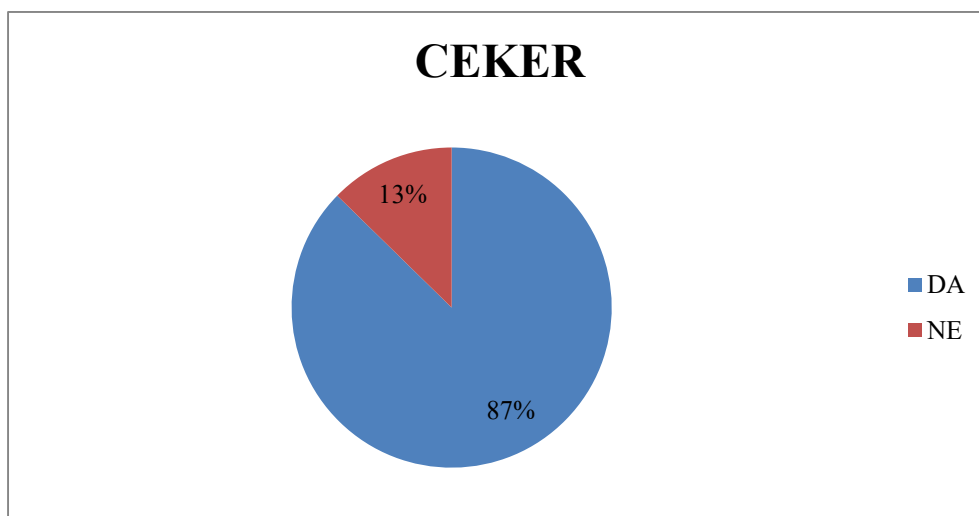
- učenici su u anketi većinom odabrali primjer *buše*, a ostali primjeri koje su učenici naveli jesu: *maškare*, *kugači*, *lončari* i *zvončari*, dok troje učenika nije znalo što su *buše*. Učenici koji su naveli primjere *maškare*, *kugači*, *lončari* i *zvončari* pohađaju osnovne škole u Šećerani i u Popovcu.

Dijagram 26. prikazuje očuvanost riječi *buše* u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

ceker od ceker, -a, m. ceker, korpa s ručkom (njem. Zöger)

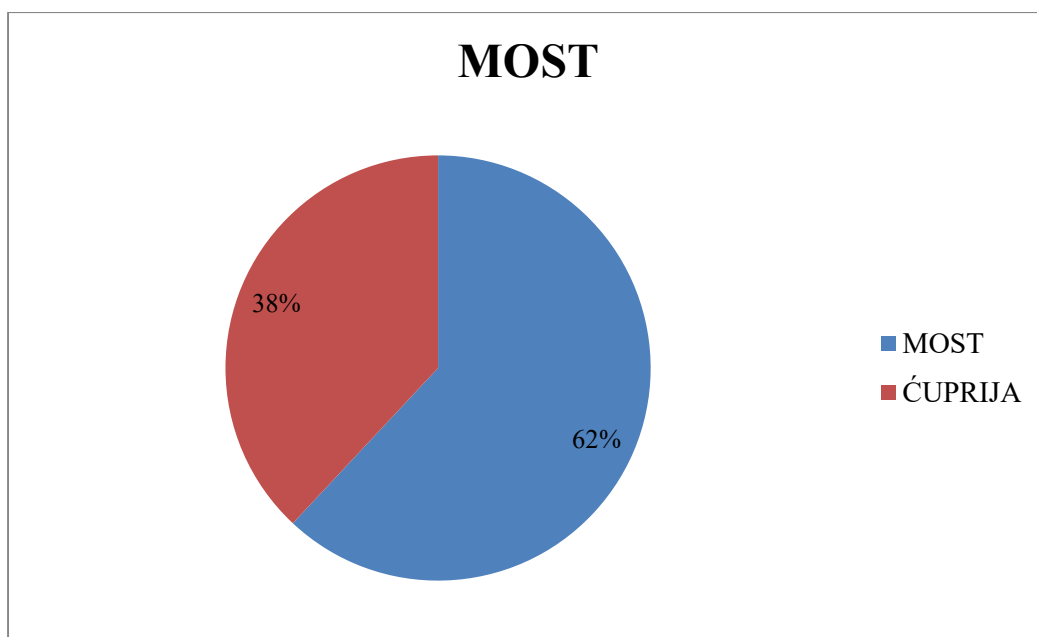
- većina bi učenika u govoru uporabila riječ *ceker* koja je bila ponuđena u anketi

Dijagram 27. prikazuje očuvanost riječi *ceker* u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

most, ćuprija od ćuprija, -e, f. ćuprija, most (tur. koprü)

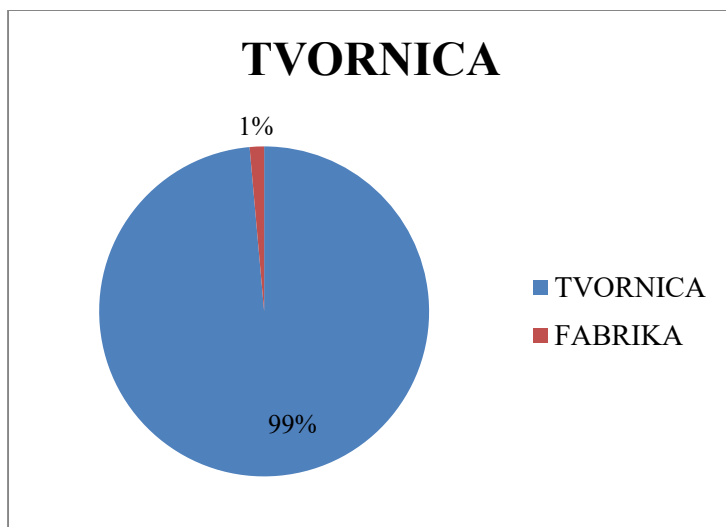
- većina je učenika odabrala primjer *most* dok će se riječ *ćuprija* čuti u govoru učenika iz Osnovne škole Draž, Osnovne škole Popovac i Područne škole Baranjsko Petrovo Selo.

Dijagram 28. prikazuje očuvanost riječi *ćuprija* u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

tvornica, fabrika od fabrika, -e, f. fabrika, tvornica (njem. Fabrik)

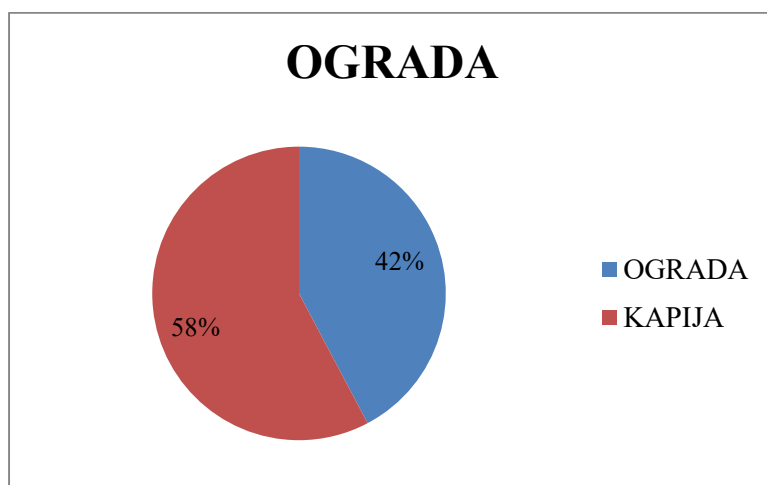
- gotovo su svi učenici odabrali primjer *tvornica*, dok je jedan učenik iz Osnovne škole „Dr. Franjo Tuđman“, Beli Manastir odabralo primjer *fabrika*.

Dijagram 29. prikazuje postotak očuvanosti riječi *fabrika* u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

ograda, kapija od kapija, -e, f. kapija, dvorišna vrata (tur. kapi)

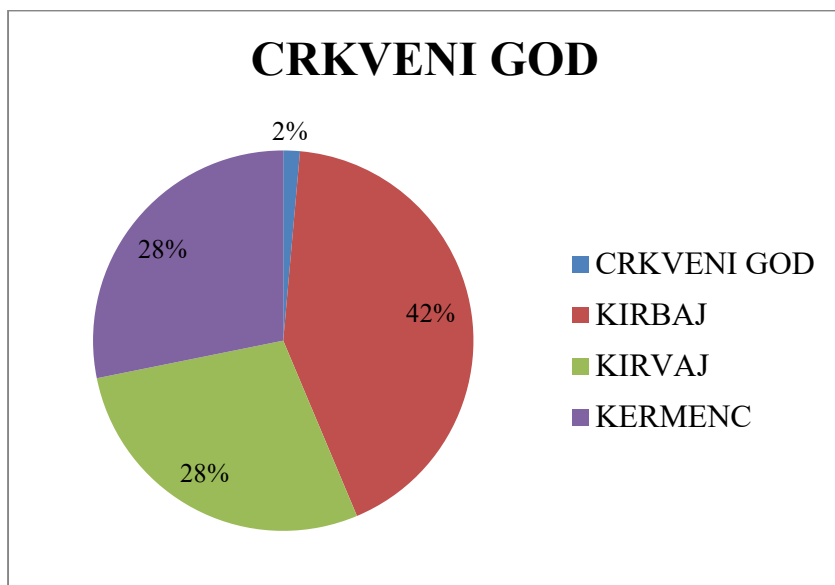
- u ovim su primjerima rezultati ankete bili podjednaki, ali nešto više učenika odabralo je primjer *kapija* u odnosu na primjer *ograda*. Najmanje se učenika za primjer *kapija* odlučilo u Osnovnoj školi „Šećerana“ i u Osnovnoj školi „Dr. Franjo Tuđman“, Beli Manastir.

Dijagram 30. prikazuje postotak očuvanosti riječi *fabrika* u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

crkveni god, kirbaj, kirvaj, kermenc (njem.Kirchwei)

- u ovome su primjeru odgovori bili raznoliki, ipak najviše se učenika odlučilo za primjer *kirbaj*, potom slijede primjeri *kirvaj* i *kermenc*, a najmanje se učenika odlučilo za primjer *crkveni god*. U ovome primjeru vidljiva je izrazita očuvanost baranjskog (pod)dijalekta u govoru učenika, a ujedno i raznolikosti izraza za istu riječ.

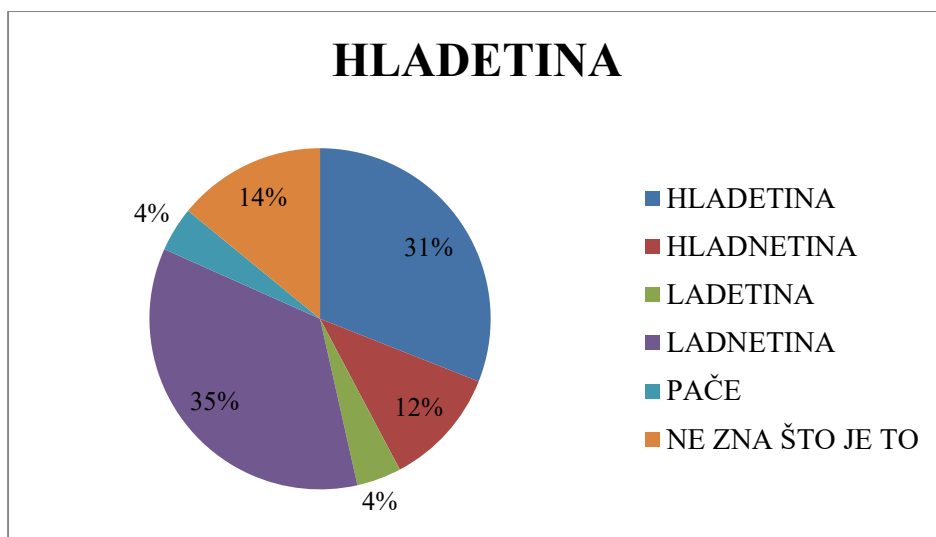

Dijagram 31. prikazuje očuvanost riječi *kermenc*, *kirbaj* i *kirvaj* te omjer u korištenju istih u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

hladetina – ohlađen i želatiniziran sok od iskuhana mesa i okosnica; aspik, drče, drhtalica, mrzletina, pače, pihtija, piktije, sulc, žele.²²

- u ovome su primjeru odgovori, također, bili veoma raznoliki; u jednakome se postotku upotrebljavaju nazivi *hladetina* i *ladnetina*, a kao odabrani odgovori u manjim postotcima pojavljuju se: *hladnetina*, *ladetina*, *pače* dok čak 14 % učenika nije znalo što je to.

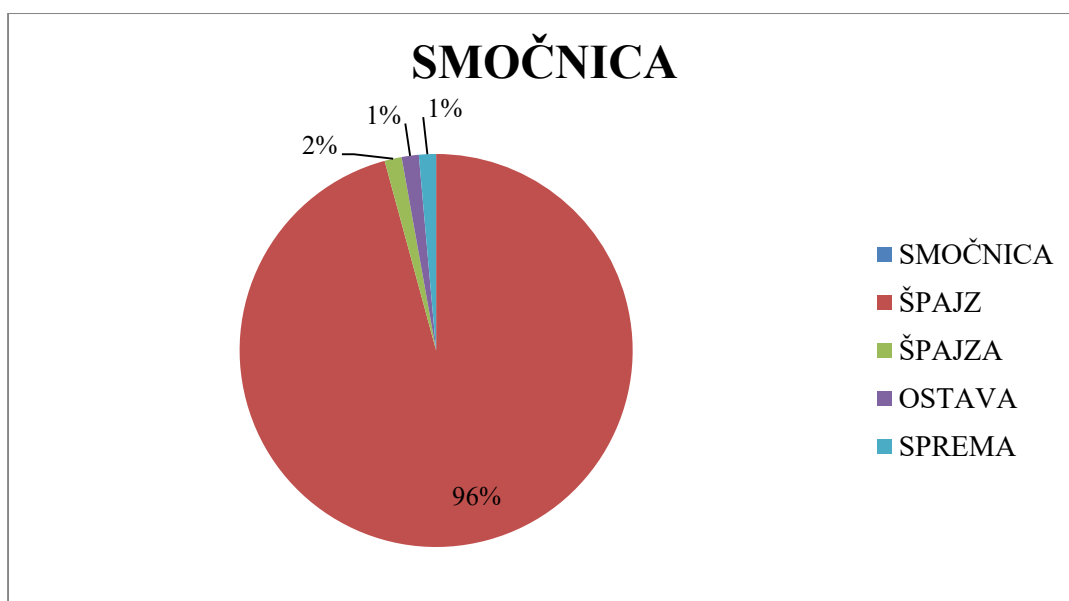
²² Preuzeto s Hrvatskog jezičnog portala. (Datum posjeta: 23.8.2021.)

Dijagram 32. prikazuje nazive za hladetinu i postotak korištenja raznih naziva u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

smočnica, špajz, špajza, ostava, sprema od špajz, -a, m. špajza, smočnica (njem. Speisekammer)

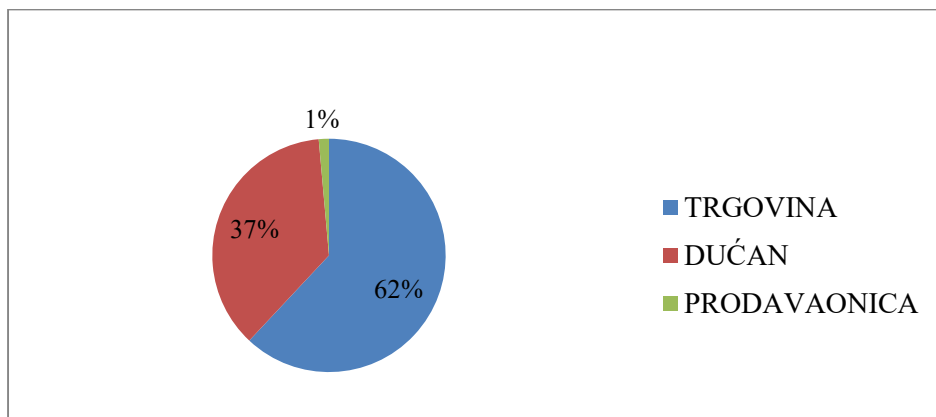
- gotovo su svi učenici odabrali primjer *špajz*, zatim slijedi primjer *sprema* i onda primjeri *smočnica*, *špajza* i *ostava*. U tome se primjeru vidi dosljednost u uporabi riječi njemačkog podrijetla odnosno germanizama. Germanizmi su, kako je već rečeno, karakteristični za slavonski dijalekt pa tako i za baranjske govore.

Dijagram 33. prikazuje postotak očuvanosti riječi *špajz* u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

trgovina, dućan, prodavaonica od tur. dükkyan ← perz. ← arap. Duhkân

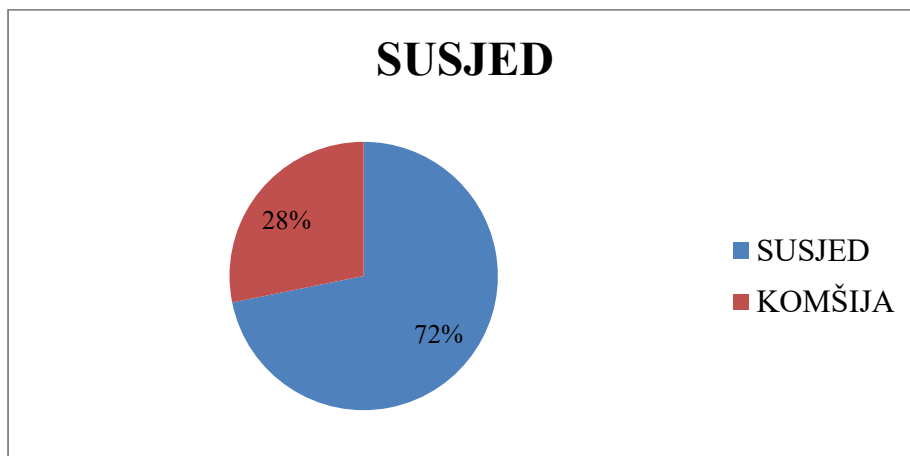
- većina je učenika odabrala primjer *trgovina*, potom slijedi primjer *dućan*, a najmanje je učenika odabralo primjer *prodavaonica*. Primjer *dućan* su većinom odabirali učenici iz Osnovne škole Draž, Područne škole Baranjsko Petrovo Selo i Osnovne škole Popovac.

Dijagram 34. prikazuje postotak očuvanosti riječi *dućan* u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

susjed, komšija od komšija, -e, m. komšija, susjed (tur. komşu)

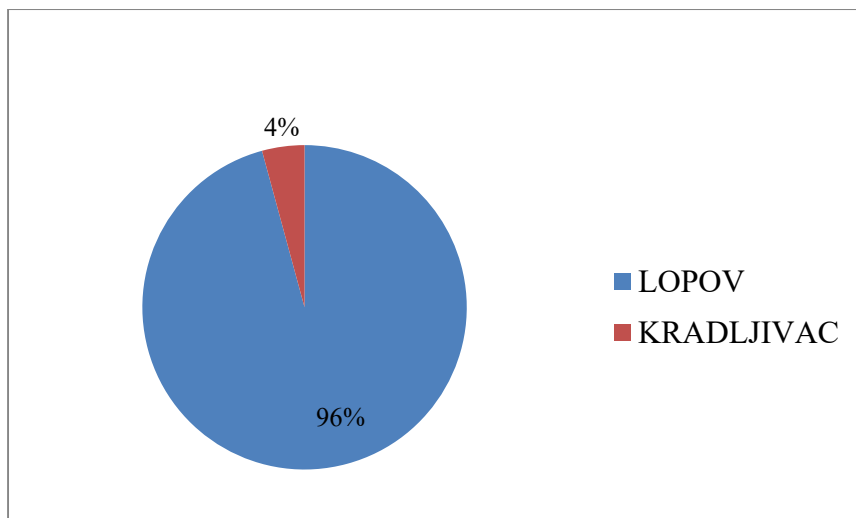
- većina je učenika odabralo primjer *susjed*, dok su primjer *komšija* većinom odabirali učenici iz Osnovne škole Draž, Područne škole Baranjsko Petrovo Selo i manji dio učenika iz Osnovne škole Kneževi Vinogradi.

Dijagram 35. prikazuje postotak očuvanosti riječi *komšija* u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

lopov, kradljivac od lōpōv, -a, m. lōpov

- gotovo su svi učenici odabrali primjer *lopov*, samo je nekoliko njih iz različitih mjesta odabralo primjer *kradljivac*.

Dijagram 36. prikazuje postotak očuvanosti riječi *lopov* u govoru djece osnovnoškolske dobi u Baranji

Analizom leksika možemo zaključiti kako su izabrane riječi iz Sekereševa rječnika uvelike prisutne u govoru učenika osnovnih škola u Baranji.

5. ZAKLJUČAK

Analizom govora učenika baranjskih osnovnih škola potvrđena su brojna obilježja koja su jezikoslovci i dijalektolozi naveli kao obilježja slavonskog dijalekta. Provođenjem istraživanja online anketom dobio se uvid u govor učenika iz šest baranjskih osnovnih škola te se na temelju njihovih odgovora provela jezična analiza. U radu su prvo predstavljena obilježja štokavskog narječja, zatim slavonskog dijalekta, a nakon toga i njegova baranjskog (pod)dijalekta. Nakon toga su opisana jezična obilježja na fonološkoj, morfološkoj i leksičkoj razini. Na temelju analize govora učenika zaključeno je da prevladava ijekavski odraz jata, šćakavizam se gotovo u potpunosti izgubio i prevladao je šćakavizam, vjerojatno pod utjecajem standardnog jezika. Zatim su navedeni neki primjeri u kojima se prikazuju pojedine glasovne promjene poput gubljenja glasova, dodavanja glasova koji su djelomično očuvani te mujiranje konsonanta / koje se u potpunosti prestalo provoditi u govoru. Morfološka se obilježja većinom ne podudaraju s onima koje je Sekereš opisao u svom radu, a ta su obilježja vjerojatno izgubljena zbog utjecaja standardnog jezika, medija, migracije i sl. Što se tiče sintaktičkih obilježja, kao najveće odstupanje od onoga što kaže teorija ističe se sročnost. Teorija kaže da je nedostatak sročnosti karakterističan za baranjski (pod)dijalekt, ali analizirajući odgovore učenika, dolazi se do zapažanja da se sročnost provodi u govoru. Upravo provođenje sročnosti u govoru može biti primjer utjecaja standardnog jezika na govor učenika odnosno utjecaj osnovnoškolskog obrazovanja. Iz provedene analize možemo zaključiti kako su u govoru učenika najviše očuvana leksička obilježja. Iz svega prethodno rečenoga može se zaključiti kako govor učenika baranjskih osnovnih škola i dalje čuva neka arhaična obilježja koja pripadaju slavonskom dijalektu pa tako i baranjskom (pod)dijalektu.

6. LITERATURA

1. Berbić Kolar, Emina, Kolenić, Ljiljana. 2014. *Sičanske riči*, Učiteljski fakultet Osijek
2. Čurak, Silvija. 2007. *O imenima u južnoj Baranji*, Znanstveni kolokvij „Život i djelo jezikoslovca Stjepana Sekereša", Beli Manastir, 8. 6. 2006., Baranjsko slovo 1, Beli Manastir, str. 59. – 68.
3. Despot, Loretana, 2006. *Jezične osobitosti baranjskih govora*, Zbornik radova Znanstvenog skupa „Slavonski dijalekt", Vinkovci, 11. – 12., 2005., *Šokačka rič* 3, Vinkovci, str. 29. – 37.
4. Ham, Sanda. 2002. *Školska gramatika hrvatskoga jezika*. Školska knjiga, Zagreb
5. Kolenić, Ljiljana. 1997. *Slavonski dijalekt*. Croatica, Zagreb. str. 101. – 117.
6. Kolenić, Ljiljana. 2007. *Stjepan Sekereš o baranjskim govorima*, Znanstveni kolokvij „Život i djelo jezikoslovca Stjepana Sekereša", Beli Manastir, 8. 6. 2006., Baranjsko slovo 1, Beli Manastir
7. Lisac, Josip. 2003. *Hrvatska dijalektologija 1*, Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb
8. Pavičić, Stjepan. 1953. *Podrijetlo naselja i govora u Slavoniji*, JAZU, str. 131. – 139.
9. Sekereš, Stjepan. 1977. *Govor Hrvata u južnoj Baranji*, Hrvatski dijalektološki zbornik, Zagreb, str. 323. – 484.
10. Težak, Stjepko, Babić, Stjepan. 1992. *Gramatika hrvatskog jezika*, Školska knjiga, Zagreb

Mrežne stranice: (zadnji put posjećene 23.8.2021.)

- 1) <https://hjp.znanje.hr/>
- 2) <https://www.enciklopedija.hr/>

7. PRILOZI:

1. Anketa:

Odjeljak 1/2

1. U kojem baranjskom mjestu živiš?

2. Koji razred pohađaš?

- 5.
- 6.
- 7.
- 8.

3. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli riječ „lijepo“?

- lijepo
- lipo
- lepo

4. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli riječ „dijete“?

- dijete
- dite
- dete

5. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli riječ „čovjek“?

- čovjek
- čovek
- čovik

6. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli riječ „opraštam“?

- opráštam
- oprášćam

7. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli riječ „dosadilo“?

- dosadilo
- dosadlo

8. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli riječ „ali“?

- ali
- al

9. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli riječ „ovako“?

- ovako
- ovak

10. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli riječ „trčati“?

- trčati
- trčat

11. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli riječ „kao“?

- kao
- ko

12. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli riječ „gledao“?

- gledao
- gledo

13. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli riječ „skuhala“?

- skuhala
- skuvala

14. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli riječ „odmah“?

- odmah
- odma

15. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli riječ „kruha“?

- kruha
- kruva

16. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli riječ „valjda“?

- valjda
- valda

17. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli riječ „dolje“?

- dolje
- dole

18. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli riječ „netko“?

- netko
- neko

19. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli riječ „imao“?

- imao
- imo
- imal

20. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli rečenicu „Kupila je punjač i stol“?

- Kupila je punjač i stol.
- Kupila je punjača i stola.

21. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli riječ „masti/mašču“?
(mast u instrumentalu jd.)

- masti
- mašču
- maščom

22. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli riječ „pameti/pameću“? (pamet u instrumentalu jd.)

- pameti
- pameću
- pamećom

23. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli rečenicu „Volio je lutati po sobama“?

- volio je lutati po sobama
- volio je lutati po soba

24. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli riječ „veseliti“?

- veseliti
- veseljit
- veseljiti

25. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli riječ „što“?

- što
- šta

26. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli „igrati se“?

- igrati se
- sigrati se

27. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli riječ „metnuti“?

- metnuti
- metnut
- metit
- metnit

28. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli rečenicu „Zrak je zagađen“?

- zrak je zagađen

- zrak je zagadit

29. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli rečenicu „Tata je kuhao ručak“

- Tata je kuhao ručak
- Ručak je kuhao tata

30. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli rečenicu „Čuvam djecu“?

- čuvam djecu
- djecu čuvam

31. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli rečenicu „Učiteljica i djeca idu u park“?

- Učiteljica i djeca idu u park
- Učiteljica i djeca ide u park
- ostalo _____

32. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji rekli rečenicu „Djevojčice i dječaci su plesali“?

- djevojčice i dječaci su plesali
- djevojčice i dječaci su plesale
- ostalo _____

Odjeljak 2/2

Na sljedećih nekoliko pitanja odgovori samo jednom riječju.

1. Kako u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji nazivaš ono što se nalazi na fotografiji?

- odvjetnik
- advokat

2. Jesi li ikada u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji upotrijebio/la riječ „aldomaš“?

- da
- ne

3. Koju od navedenih riječi koristiš u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji?

- ljekarna
- apoteka

4. Kako bi u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji nazvao predmet na fotografiji?

5. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji nazvali voće koje se nalazi na fotografiji?

- breskva
- breska

6. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji nazvali zamaskirane osobe na fotografiji?

7. Biste li za predmet na fotografiji u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji upotrijebili naziv „ceker“?

- da
- ne

8. Izaberi riječ koju koristiš u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji.

- most
- ćuprija
- ostalo _____

9. Izaberi riječ koju koristiš u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji.

- tvornica
- fabrika

10. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji nazvali predmet na fotografiji?

11. Izaberi riječ koju koristiš u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji.

- kermenc
- kirbaj
- kirvaj
- crkveni god

12. Kako biste u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji nazvali jelo koje je na fotografiji?

13. Izaberi riječ koju koristiš u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji.

- smočnica
- špajz
- špajza
- ostalo _____

14. Izaberi riječ koju koristiš u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji.

- trgovina
- prodavaonica
- dućan

15. Izaberi riječ koju koristiš u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji.

- susjed
- komšija

16. Izaberi riječ koju koristiš u razgovoru s prijateljem ili članom obitelji.

- lopov
- kradljivac